

CONGREGATIO GENERALIS CIV

19 octobris 1964

Exc.mus P. D. PERICLES FELICI, arch. tit. Samosatensis, Ss. *Concilii secretarius generalis*:

Moderabitur 104 congregationem generalem em.mus ac rev.mus D. card. Iacobus Lercaro, arch. Bononiensis.

Commendo vestris precibus, Patres pientissimi, exc.mum D. Ioseph Petrum Gagnor, ep. Alexandrinum Staticellorum, qui heri improvise et letali morbo correptus est.

In hac congregatione generali, distribuatur vobis, vel iam distributa est, Patres venerabiles, *Notificatio* iam feria sexta elapsa a nobis facta, circa suffragationem schematum quae sunt ad propositiones redacta.

Hic auditur aliqua echo... Mea vox duplicatur, sine necessitate!

Bene, Patres amplissimi: hanc *Notificationem* linguis hominum dedimus; non potuimus dare linguis angelorum; et tamen aliquod dubium mansit. Et dubium iam dissipatur per hanc explicationem. In quibusdam ephemeridibus, dictum est quod, quoad primam suffragationem praeliminarem...

Precor technicos, ut bene moderentur suas machinas; secus ne hac vice quidem intelligitur quod dicimus... Gratias!

Dictum est quod requireretur, quoad primam suffragationem praeliminarem, maioritas relativa. Sed reapse in hac aula dictum est quod requiritur maioritas absoluta. Nam maioritas relativa intelligitur tantum quando sunt tres quattuorve partes. Inter duas partes, maioritas relativa non intelligitur, vel melius: coincidit cum maioritate absoluta, uti patet. Sed iuridice dicendum est: « requiritur maioritas absoluta », nempe quinquaginta supra centum, et unus; non quinquaginta unus supra centum, sed quinquaginta supra centum, et unus; quae est res diversa uti patet, nonne, quando suffragantes non sunt centum, sed sunt, v. g., mille. Requiritur igitur maioritas absoluta: quinquaginta supra centum, plus unus.

Haec suffragatio, uti patet, fit tantum per *placet et non placet*. *Placet iuxta modum* non intelligitur in hac suffragatione. Quando autem, si votum fuerit affirmativum, transitus fit ad suffraganda singula puncta, tunc suffragatio fiet per triplicem formulam, prout statutum est et bene

explicatum est in textu typis impresso; nam super singulis punctis potest textus placere, non placere, vel placere cum aliqua reservatione, nempe, placere iuxta modum.

Puto me bene explicasse rem. Hodie, postquam legero nomina eorum, qui verbum petunt, proponam iam hanc suffragationem circa schema *de vita et de ministerio sacerdotali*. Ergo prima suffragatio erit haec. Deinde, facta debita relatione, transitus fit ad alias suffragationes, quae tamen respiciunt cap. VII *de Ecclesia*, et, suo tempore, dicam quomodo fieri debeant hae suffragationes, per *placet* et *non placet*, uti scitis.

Super integrum hoc caput, fiet suffragatio crastina in initio, et *tunc* possibilis est suffragatio *iuxta modum*. Quapropter si vultis, Patres, suffragari *placet iuxta modum*, iam nunc praeparetis modos necessarios, quos exhibebitis una cum scheda suffragationis.

In hac congregatione, pariter distribuetur *Relatio super emendationes capituli VII schematis constitutionis de Ecclesia*, quae legetur antequam suffragatio haec fiat, et etiam *Relatio super schema Declarationis de educatione christiana*, quae legetur suo tempore, uti patet.

Et nunc lego nomina. Petierunt loqui circa schema *de Ecclesiis orientalibus*: em.mus ac rev.mus D. Iacobus card. Lercaro, arch. Bononiensis in Italia; exc.mi DD. Ioseph Tawil, arch. tit. vicarius patr. Melchitarum in Damasco; Alexander Scandar, arch. Lycopolitanus in Aegypto; Ioannes Hoeck, sup. gen. Congr. Bavaricae O.S.B.; Raphaël Bayan, ep. Armenorum Alexandriae in Aegypto; Victorius Costantini, ep. Suessanus in Italia; Antonius Vuccino, arch. tit. Aprensis in Gallia; Neophytus Edelby, arch. tit. Edessenus Melchitarum; Geraldus McDevitt, ep. aux. Philadelphiensis in Stat. Foed. Am. Sept.; Stephanus Kocisko, eparcha Passaicensis in Stat. Foed. Amer. Sept.; Franciscus Ayoub, arch. Aleppensis Maronitarum in Syria; Petrus Sfair, arch. tit. Nisibenus Maronitarum; Ceslaus Sipovič, ep. tit. Mariammitanus, Visit. Bielorussorum in exilio; Raphaël Bidawid, ep. Amadiensis in Chaldaea; Ignatius Ziadé, arch. Berytensis Maronitarum; Nicolaus Elko, eparcha Pittsburgensis Ruthenus in Stat. Foed. Am. Sept.; Gregorius Thangalathil, arch. Trivandrensis Syrorum Malankarensium in India; Dominicus Athaide, arch. Agraënsis in India; Sebastianus Valloppilly, ep. Tellicherriensis in India; Mauritius Baudoux, arch. S. Bonifacii in Canada; Garabed Amadouni, exarcha apostolicus Armenorum in Gallia; Aloisius Bettazzi, ep. aux. Bononiensis in Italia; Armandus Fares, arch. Catacensis in Italia; Petrus Rougé, ep. Nemausensis in Gallia; Aemilianus Čekada, ep. Scopiensis in Jugoslavia; Athanasius Hage, archimandrita sup. gen. Ordinis Basiliani S. Ioannis Baptistae Melchitarum.

Et nunc, Patres, proponitur suffragatio praeliminaris circa schema *de vita et de ministerio sacerdotali*.

Aliud advertere volo, Patres venerabiles: si suffragatio erit affirmativa, ex maioritate absoluta suffragiorum, non solum commissio prae oculis habebit modos propositos, sed etiam, uti patet, disceptationes factas, nam reapse modi se referunt plerumque ad disceptationes factas. Quapropter bene examinabitur textus ita ut melior fiat quantum potis est. Ergo quaeritur, Patres venerabiles: An placeat Patribus ut, post disceptationem schematis *de vita et ministerio sacerdotali*, transeat ad suffragationem faciendam. *Placet, an non placet?* Respondeatis, quaeso.

CONSTITUTIO DOGMATICA DE ECCLESIA

Hic fasciculus Patribus distributus est in congregatione generali 103, die 16 octobris 1964.

1 – CAPUT VII

DE INDOLE ESCHATOLOGICA ECCLESIAE PEREGRINANTIS EIUSQUE UNIONE CUM ECCLESIA CAELESTI

Textus prior

48. (olim n. 54). [*De indole eschatologica vocationis nostrae in Ecclesia*]. (B) Non tamen in terris consummatur sanctitas ad quam in Christo Iesu vocamur omnes.

*Textus emendatus **

[3]

48. [*De indole eschatologica vocationis nostrae in Ecclesia*]. *Ecclesia*, ad quam in Christo Iesu vocamur omnes *et in qua per gratiam Dei sanctitatem acquirimus*, nonnisi in gloria caelesti consummabitur, *quando adveniet tempus restitutionis omnium* (Act. 3, 21) *atque cum genere humano universus quoque mundus, qui intime cum homine coniungitur et per eum ad finem suum accedit, perfecte in Christo instaurabitur* (cf. Eph. 1, 10; Col. 1, 20).

Christus quidem exaltatus a terra omnia traxit ad seipsum (cf. Io. 12, 32); *resurgens ex mortuis* (cf. Rom. 6, 9) *Spiritum suum vivificantem in discipulos immisit et per eum*

* Verba litteris italicis redacta sunt nova seu emendationes indicant.

[3]

*Textus prior**Textus emendatus*

*Corpus suum quod est Ecclesia ut universale salutis sacramentum constituit; sedens ad dexteram Patris continuo operatur in mundo ut homines arctius cum Ecclesia coniungat ac proprio Corpore et Sanguine illos nutriendo glorio-
20 sae vitae suae faciat esse participes. Restitutio ergo quam promissam exspectamus, iam inceptit in Christo, provebitur in missione Spiritus Sancti et pergit in Ecclesia in qua per fidem
25 de sensu quoque vitae nostrae temporalis edocemur, dum opus a Patre nobis in mundo commissum cum spe futurorum bonorum ad finem perducimus et salutem nostram operamur (cf. Phil. 2, 12).*

[4]

*Iam ergo fines saeculorum ad nos pervenerunt (cf. 1 Cor. 10, 11) et renovatio mundi irrevocabiliter est constituta atque in hoc saeculo reali quodam modo anticipatur: etenim Ec-
5 clesia iam in terris vera sanctitate licet imperfecta insignitur. Donec tamen fuerint novi caeli et nova terra, in quibus iustitia habitat (cf. 2 Petr. 3, 13), Ecclesia peregrinans in suis sacramentis et institutionibus, ad hoc aevum perti-
10 nentibus, portat figuram huius saeculi quae praeterit et ipsa inter creaturas degit quae ingemiscunt et parturiunt usque adhuc et exspectant revelationem filiorum Dei (cf. Rom. 8, 22 et 19).*

Coniungimur quidem Christo in Ecclesia ac filii Dei nominamur et sumus (cf. 1 Io. 3, 1), sed nondum apparuimus cum Ipso in gloria (cf. Col. 3, 4), in qua similes ei erimus; quoniam videbimus Deum sicuti est (cf. 1 Io. 3, 2) (C). Itaque « dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino » (2 Cor. 5, 6) desiderium habentes esse cum Christo (cf. Phil. 1, 23); eadem autem caritate urgemur ut in aerumnis et tribulationibus magis vivamus. Ei qui pro nobis mortuus est et resurrexit (cf. 2 Cor. 5, 25

15 Coniuncti ergo Christo in Ecclesia et signati Spiritu Sancto « qui est pignus hereditatis nostrae » (Eph. 1, 14), vere filii Dei nominamur et sumus (cf. 1 Io. 3, 1), sed nondum apparuimus cum Christo in gloria (cf. Col. 3, 4), in qua similes Deo erimus, quoniam videbimus Eum sicuti est (cf. 1 Io. 3, 2). Itaque « dum sumus in corpore, peregrinamur a Domino » (2 Cor. 5, 6) et primitias Spiritus habentes intra nos gemimus (cf. Rom. 8, 23) et
25 cupimus esse cum Christo (cf. Phil. 1, 23). Ea-

Textus prior

15): induimus ergo armaturam Dei, ut possimus stare adversus insidias diaboli et resistere in die malo (cf. *Eph.* 6, 11-13). Cum vero nesciamus diem neque horam, monente Domino, constanter vigilamus ut cum Ipso ad nuptias intrare (cf. *Mt.* 25, 1-13) et cum benedictis connumerari mereamur (cf. *Mt.* 25, 31-46) (D); etenim, antequam cum Christo glorioso regnemus, omnes nos manifestabimur « ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit sive bonum sive malum » (2 *Cor.* 5, 10) (E). Existimantes proinde quod « non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis » (*Rom.* 8, 18; cf. 2 *Tim.* 2, 11-12), fortes in fide expectamus « beatam spem et adventum gloriae magni Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi » (*Tit.* 2, 13), « qui reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae » (*Phil.* 3, 20-21) et qui veniet « glorificari in sanctis suis, et admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt » (2 *Thess.* 1, 10) (F).

49. (olim. n. 55). [*De communione Ecclesiae caelestis cum Ecclesia peregrinante*]. (A). Donec vero Dominus venerit in maiestate sua et omnes Angeli cum eo (cf. *Mt.* 25, 31) et, destructa morte, Illi subiecta fuerint omnia

Textus emendatus

dem autem caritate urgemur ut magis vivamus Ei, qui pro nobis mortuus est et resurrexit (cf. 2 *Cor.* 5, 15). *Contendimus ergo in omnibus placere Domino* (cf. 2 *Cor.* 5, 9) et induimus armaturam Dei, ut possimus stare adversus insidias diaboli et resistere in die malo (cf. *Eph.* 6, 11-13). Cum vero nesciamus diem neque horam, monente Domino, constanter *vigilemus oportet* ut cum Ipso ad nuptias intrare (cf. *Mt.* 25, 1-13) et cum benedictis connumerari mereamur (cf. *Mt.* 25, 31-46), *neque sicut servi mali e pigri* (cf. *Mt.* 25, 26) *iubeamur discedere in ignem aeternum* (cf. *Mt.* 25, 41), *in tenebras exteriores ubi « erit fletus et stridor dentium »* (*Mt.* 22, 13 et 25, 30). Etenim, antequam cum Christo glorioso regnemus, omnes nos manifestabimur « ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit sive bonum sive malum » (2 *Cor.* 5, 10) et *in fine mundi « procedent qui bona fecerunt in resurrectionem vitae, qui vero mala egerunt, in resurrectionem iudicii »* (*Io.* 5, 29; cf. *Mt.* 25, 46). Existimantes proinde quod « non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam quae revelabitur in nobis » (*Rom.* 8, 18; cf. 2 *Tim.* 2, 11-12), fortes in fide exspectamus « beatam spem et adventum gloriae magni Dei et Salvatoris nostri Iesu Christi » (*Tit.* 2, 13), « qui reformabit corpus humilitatis nostrae configuratum corpori claritatis suae » (*Phil.* 3, 21) et qui veniet « glorificari in sanctis suis, et admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt » (2 *Thess.* 1, 10).

49. [*De communione Ecclesiae caelestis cum Ecclesia peregrinante*]. Donec ergo Dominus venerit in maiestate sua et omnes Angeli cum eo (cf. *Mt.* 25, 31) et, destructa morte, Illi subiecta fuerint omnia (cf. 1 *Cor.* 15, 26-

[4]

[5]

[5]

*Textus prior**Textus emendatus*

(cf. 1 Cor. 15, 26-27), alii e christifidelibus in terris peregrinantur, alii hac vita functi purificantur, alii vero glorificantur intuentes « clare ipsum Deum trinum et unum, sicuti est » (1) (B); omnes tamen in eadem Dei et proximi caritate communicamus et eundem hymnum gloriae Deo nostro canimus. Universi enim qui Christi sunt, in Ipso invicem cohaerent et in unam Ecclesiam coalescunt: ideoque viatorum unio cum fratribus qui in pace Christi dormierunt, minime extenuatur aut intermittitur, quin potius, secundum perennem Ecclesiae fidem, spiritualium bonorum communicatione roboratur (C). Ex eo enim quod caelites intimius cum Christo uniuntur, totam Ecclesiam in sanctitate firmiter consolidant, divinum eius cultum nobilitant ac multipliciter ad ampliorem eius aedificationem contribuunt (2) (D). Nam bona quae illi in terris adquisiverunt per unum Mediatorem Dei et hominum, Christum Iesum (cf. 1 Tim. 2, 5), adimplentes ea quae desunt passionum Christi in carne sua pro Corpore eius quod est Ecclesia (cf. Col. 1, 24) (3), haec etiam in patriam recepti offerre non desinunt, per Ipsum et cum Ipso et in Ipso pro nobis apud Patrem intercedendo (4) (E). Eorum proinde fraterna sollicitudine infirmitas nostra plurimum iuvatur.

50. (olim n. 56, § 1). [*De Ecclesiae peregrinantis conversatione cum Ecclesia caelesti*]. (A). Hanc communionem totius Iesu Christi Mystici Corporis apprime agnoscens, Ecclesia viatorum inde a primaevis christianae religionis temporibus defunctorum memoriam magna cum pietate excoluit, sacrificia et preces pro

27), alii e *discipulis Eius* in terris peregrinantur, alii hac vita functi purificantur, alii vero glorificantur intuentes « clare ipsum Deum trinum et unum, sicuti est » (1); omnes tamen, *gradu quidem modoque diverso*, in eadem Dei et proximi caritate communicamus et eundem hymnum gloriae Deo nostro canimus. Universi enim qui Christi sunt, *Spiritum Eius habentes*, in unam Ecclesiam coalescunt et invicem cohaerent in Ipso (cf. *Eph.* 4, 16). Viatorum igitur unio cum fratribus qui in pace Christi dormierunt, minime intermittitur, immo secundum perennem Ecclesiae fidem, spiritualium bonorum communicatione roboratur. Ex eo enim quod caelites intimius cum Christo uniuntur, *totum populum Dei* in sanctitate firmiter consolidant, cultum quem ipse offert nobilitant, ac multipliciter ad ampliorem *totius Ecclesiae* aedificationem contribuunt (cf. 1 Cor. 12, 12-27) (2). Nam in patriam recepti *et praesentes ad Dominum* (cf. 2 Cor. 5, 8), per Ipsum, cum Ipso et in Ipso non desinunt apud Patrem pro nobis intercedere (3), exhibentes merita quae per unum Mediatorem Dei et hominum, Christum Iesum (cf. 1 Tim. 2, 5) in terris sunt adepti, *Domino in omnibus servientes et adimplentes* ea quae desunt passionum Christi in carne sua pro Corpore Eius quod est Ecclesia (cf. Col. 1, 24) (4). Eorum proinde fraterna sollicitudine infirmitas nostra plurimum iuvatur.

50. [*De Ecclesiae peregrinantis conversatione cum Ecclesia caelesti*]. Hanc communionem totius Iesu Christi Mystici Corporis apprime agnoscens, Ecclesia viatorum inde a primaevis christianae religionis temporibus, defunctorum memoriam magna cum pietate excoluit (5) et, « *quia sancta et salubris est co-*

*Textus prior**Textus emendatus*

[6]

illis offerendo atque vicissim se orationibus eorum sedulo commendando (5). Apostolos autem et martyres Christi, qui sui sanguinis effusione supremum fidei et caritatis testimonium dederant, in Christo arctius nobis coniunctos esse Ecclesia semper credidit eosque simul cum Beata Virgine Maria et sanctis Angelis peculiari affectu venerata est (6) (B); quibus mox adnumerati sunt illi quoque qui Christi virginitatem et paupertatem pressius erant imitati (7) (C) et tandem ceteri quos caritatis aliarumque virtutum praeclarum exercitium (8) (D) ac divina charismata piae fidelium devotioni et imitationi commendabant (9) (E).

Dum enim illorum conspicimus vitam qui Christus fideliter sunt secuti, nova ratione ad futuram Civitatem inquirendam (cf. *Hebr.* 13, 14 et 11, 10) incitatur simulque tutissimam edocemur viam qua inter mundanas varietates, secundum statum ac condicionem unicuique propriam, ad perfectam cum Christo unionem seu sanctitatem pervenire poterimus (10). (F) In vita eorum qui, humanitatis nostrae consortes, ad imaginem tamen Christi perfectius transformantur (cf. *2 Cor.* 3, 18), Deus praesentiam vultumque suum hominibus vivide manifestat. In eis Ipse nos alloquitur, signumque nobis praebet Regni sui (11), ad quod tantam habentes impositam nubem testium (cf. *Hebr.* 12, 1), talemque contestationem veritatis Evangelii, potenter attrahimur (G).

Nec tamen solius exempli titulo caelorum memoriam colimus, sed magis adhuc ut totius Ecclesiae unio roboretur per fraternae caritatis exercitium (cf. *Eph.* 4, 1-6). Nam sicut christiana inter viatores communio propinquius nos ad Christum adducit, ita et multo magis consortium cum Sanctis coniungit nos Christo,

20 *gitatio pro defunctis exorare ut a peccatis solvantur* » (*2 Mach.* 12, 46), suffragia etiam pro illis obtulit. Apostolos autem et martyres Christi, qui sui sanguinis effusione supremum fidei et caritatis testimonium dederant, in Christo arctius nobis coniunctos esse Ecclesia semper credidit, eos simul cum Beata Virgine Maria et sanctis Angelis peculiari affectu venerata est (6), *eorumque intercessionis auxilium pie imploravit*. Quibus mox adnumerati sunt alii quoque qui Christi virginitatem et paupertatem pressius erant imitati (7) et tandem ceteri quos praeclarum virtutum christianarum exercitium (8) ac divina charismata piae fidelium devotioni et imitationi commendabant (9).

35 Dum enim illorum conspicimus vitam qui Christum fideliter sunt secuti, nova ratione ad futuram Civitatem inquirendam (cf. *Hebr.* 13, 14 et 11, 10) incitatur simulque tutissimam edocemur viam qua inter mundanas varietates, secundum statum ac condicionem unicuique propriam, ad perfectam cum Christo unionem seu sanctitatem pervenire poterimus (10). (F) In vita eorum qui, humanitatis nostrae consortes, ad imaginem tamen Christi perfectius transformantur (cf. *2 Cor.* 3, 18), Deus praesentiam vultumque suum hominibus vivide manifestat. In eis Ipse nos alloquitur, signumque nobis praebet Regni sui (11), ad quod tantam habentes impositam nubem testium (cf. *Hebr.* 12, 1), talemque contestationem veritatis Evangelii, potenter attrahimur (G).

15 Nec tamen solius exempli titulo caelorum memoriam colimus, sed magis adhuc ut totius Ecclesiae unio *in Spiritu* roboretur per fraternae caritatis exercitium (cf. *Eph.* 4, 1-6). Nam sicut christiana inter viatores communio propinquius nos ad Christum adducit, ita consortium cum Sanctis nos Christo coniungit, a

[7]

[7]

*Textus prior**Textus emendatus*

a quo tamquam a Fonte et Capite omnis gratia et ipsius Populi Dei vita promanat (12) (H). Summopere ergo decet ut hos Iesu Christi amicos et coheredes, fratres quoque nostros et benefactores eximios diligamus, debitas ipsis rependamus gratias atque « suppliciter eos invocemus et ob beneficia impetranda a Deo per Filium eius Iesum Christum, qui solus noster Redemptor et Salvator est, ad eorum orationes, opem auxiliumque confugiamus » (13). Quodcumque enim amoris testimonium caelitibus a nobis exhibetur, suapte natura tendit ac terminatur ad Christum qui est « corona Sanctorum omnium » (14) et per Ipsum ad Deum qui est mirabilis in Sanctis suis et in ipsis magnificatur (15).

Nobilissima vero ratione unio nostra cum Ecclesia caelesti actuatur, cum praesertim in sacra Liturgia divinae maiestatis laudem socia exultatione concelebramus (16) (I), et universum genus humanum, sanguine Christi redemptum et in unam Ecclesiam congregatum, uno cantico laudis sanctissimam Trinitatem adorat et magnificat. Quam ob rem iam nascentis Ecclesiae filii, perpauci adhuc et dira ubique persecutione oppressi, Ecclesiae caelesti sese iungebant communicantes et memoriam venerantes in primis gloriosae semper Virginis Mariae, sed et beatorum Apostolorum et Martyrum et omnium Sanctorum (17) (K).

[8]

51. (olim n. 56, §§ 2-3). [*Concilium statuit dispositiones pastorales*] (F). Quam venerabilem maiorum nostrorum fidem circa vitale consortium cum fratribus qui in caelis sunt magna cum pietate recipimus et decreta sacrorum Conciliorum Nicaeni Secundi (18)

quo tamquam a Fonte et Capite omnis gratia et ipsius Populi Dei vita promanat (12). Summopere ergo decet ut hos Iesu Christi amicos et coheredes, fratres quoque nostros et benefactores eximios diligamus, debitas *pro ipsis Deo* rependamus gratias, « suppliciter eos invocemus et ob beneficia impetranda a Deo per Filium eius Iesum Christum, qui solus noster Redemptor et Salvator est, ad eorum orationes, opem auxiliumque confugiamus » (13). *Omne enim genuinum* amoris testimonium caelitibus a nobis exhibitum, suapte natura tendit ac terminatur ad Christum qui est « corona Sanctorum omnium » (14) et per Ipsum ad Deum qui est mirabilis in Sanctis suis et in ipsis magnificatur (15).

Nobilissima vero ratione unio nostra cum Ecclesia caelesti actuatur, quando, praesertim in sacra Liturgia, *dum virtus Spiritus Sancti per signa sacramentalia super nos agit*, divinae maiestatis laudem socia exultatione concelebramus (16), et universi, *in sanguine Christi ex omni tribu et lingua et populo et natione redempti* (cf. *Apoc.* 5, 9) atque in unam Ecclesiam congregati, uno cantico laudis sanctissimam Trinitatem magnificamus. *Eucharisticum ergo sacrificium celebrantes cultui* Ecclesiae caelestis *vel maxime iungimur* communicantes et memoriam venerantes in primis gloriosae semper Virginis Mariae, sed *et beati Ioseph* et beatorum Apostolorum et Martyrum et omnium Sanctorum (17).

51. [*Concilium statuit dispositiones pastorales*]. Quam venerabilem maiorum nostrorum fidem circa vitale consortium cum fratribus qui in caelis sunt *vel adhuc post mortem purificantur*, magna cum pietate haec *Sacro-sancta Synodus* recipit et decreta Sacrorum

Textus prior

(A) et Tridentini (19) (B) denuo confirmamus. Simul autem, pro pastoralis sollicitudine nostra, omnes ad quos spectat hortamur, ut si qui abusus, excessus vel defectus hic illicve irrepserint, eos arcere aut corrigere satagant ac omnia ad pleniorum Christi et Dei laudem instaurent. Doceant ergo fideles authenticum sanctorum cultum non tam in actuum exteriorum multiplicitate quam potius in intensitate amoris nostri consistere, quo, ad maius nostrum ac totius Ecclesiae bonum, sanctorum quaerimus « et conversatione exemplum et communionem consortium, et intercessione subsidium » (20). Ex altera vero parte fideles instruant nostram cum caelitibus conversationem, dummodo in pleniore fidei luce secundum genuinam naturam suam concipiatur, nequaquam extenuare, sed e converso impensius ditare latreuticum cultum quem Iesu Christo et Deo in Spiritu tribuimus (21) (C).

Nam omnes qui filii Dei sumus et unam familiam in Christo constituimus (cf. *Hebr.* 3, 6), dum in mutua caritate et una sanctissimae Trinitatis laude invicem communicamus, intimae Ecclesiae vocationi correspondemus et consummatae gloriae liturgiam praegustando participamus (22). Quando enim Christus apparebit et gloriosa mortuorum resurrectio erit, claritas Dei illuminabit caelestem Civitatem et eius lucerna erit Agnus (cf. *Apoc.* 21, 24). Tunc tota Ecclesia sanctorum in summa caritatis beatitudine adorabit Deum et « Agnum qui occisus est » (*Apoc.* 5, 12), una voce proclamans: « Sedenti in throno, et Agno: benedictio, et honor, et gloria, et potestas in saecula saeculorum » (*Apoc.* 5, 13-14).

Textus emendatus

Conciliorum Nicaeni II (18), *Florentini* (19) et Tridentini (20) denuo confirmat. Simul autem pro pastoralis sua sollicitudine omnes ad quos spectat hortatur, ut si qui abusus, excessus vel defectus hic illicve irrepserint, eos arcere aut corrigere satagant ac omnia ad pleniorum Christi et Dei laudem instaurent. Doceant ergo fideles authenticum Sanctorum cultum non tam in actuum exteriorum multiplicitate quam potius in intensitate amoris nostri *actuosi* consistere, quo, ad maius nostrum et Ecclesiae bonum, Sanctorum quaerimus « et conversatione exemplum et communionem consortium, et intercessione subsidium » (21). Ex altera vero parte fideles instruant nostram cum caelitibus conversationem, dummodo *haec* in pleniore fidei luce concipiatur, nequaquam extenuare latreuticum cultum, Deo Patri per Christum in Spiritu tributum, sed illum e contra impensius ditare (22).

Nam omnes qui filii Dei sumus et unam familiam in Christo constituimus (cf. *Hebr.* 3, 6), dum in mutua caritate et una sanctissimae Trinitatis laude invicem communicamus, intimae Ecclesiae vocationi correspondemus et consummatae gloriae liturgiam praegustando participamus (23). Quando enim Christus apparebit et gloriosa mortuorum resurrectio erit, claritas Dei illuminabit caelestem Civitatem et eius lucerna erit Agnus (cf. *Apoc.* 21, 24). Tunc tota Ecclesia sanctorum in summa caritatis beatitudine adorabit Deum et « Agnum qui occisus est » (*Apoc.* 5, 12), una voce proclamans: « Sedenti in throno, et Agno: benedictio, et honor, et gloria, et potestas in saecula saeculorum » (*Apoc.* 5, 13-14).

[8]

[9]

[9]

NOTAE

Caput VII

DE INDOLE ESCHATOLOGICA ECCLESIAE PEREGRINANTIS
EIUSQUE UNIONE CUM ECCLESIA CAELESTI*Ad n. 49.*

- (1) CONC. FLORENTINUM, *Decretum pro Graecis*: DENZ. 693 (1305).
- (2) Videatur synthetica expositio huius doctrinae paulinae in: PIUS XII, *Litt. Encycl. Mystici Corporis*: A.A.S., 35 (1943), p. 200 et passim.
- (3) Cf., i. a., S. AUGUSTINUS, *Enarr. in Ps.* 85, 24: PL 37, 1099. S. HIERONYMUS, *Liber contra Vigilantium*, 6: PL 23, 344. S. THOMAS, *In 4^m Sent.*, d. 45, q. 3, a. 2. S. BONAVENTURA, *In 4^m Sent.*, d. 45, a. 3, q. 2; etc.
- (4) Cf. PIUS XII, *Litt. Encycl. Mystici Corporis*: A.A.S., 35 (1943), p. 245.

Ad n. 50.

- (5) Cf. Plurimae inscriptiones in Catacumbis romanis.
- (6) Cf. GELASIUS I, *Decretalis De libris recipiendis*, 3: PL 59, 160, DENZ. 165 (353).
- (7) Cf. S. METHODIUS, *Symposion*, VII, 3: GCS (BONWETSCH), p. 74.
- (8) Cf. BENEDICTUS XV, *Decretum approbationis virtutum in Causa beatificationis et canonizationis Servi Dei Ioannis Nepomuceni Neumann*: A.A.S., 14 (1922), p. 23; plures Allocutiones PII XI de Sanctis: *Inviti all'eroismo*. Discorsi... t. I-III, Romae 1941-1942, passim; PIUS XII, *Discorsi e Radiomessaggi*, t. 10, 1949, pp. 37-43.
- (9) Cf. PIUS XII, *Litt. Encycl. Mediator Dei*: A.A.S., 39 (1947), p. 581.
- (10) Cf. *Hebr.* 13, 7; *Eccli.* 44-50; *Hebr.* 11, 3-40. Cf. etiam PIUS XII, *Litt. Encycl. Mediator Dei*: A.A.S., 39 (1947), pp. 582-583.
- (11) Cf. CONC. VATICANUM I, *Const. De fide catholica*, cap. 3: DENZ. 1794 (3013).
- (12) Cf. PIUS XII, *Litt. Encycl. Mystici Corporis*: A.A.S., 35 (1943), p. 216.
- (13) CONC. TRIDENTINUM, *Sess. 25, De invocatione ... Sanctorum*: DENZ. 984 (1821).
- (14) BREVIARIUM ROMANUM, *Invitatorium in festo Sanctorum Omnium*.
- (15) Cf. v. g., 2 *Thess.* 1, 10.
- (16) CONC. VATICANUM II, *Const. De Sacra Liturgia*, cap. 5, n. 104.
- (17) *Canon Missae Romanae*.

[10] *Ad n. 51.*

- (18) CONC. NICAENUM II, *Act. VII*: DENZ. 302 (600).
- (19) CONC. FLORENTINUM, *Decretum pro Graecis*: DENZ. 693 (1304).
- (20) CONC. TRIDENTINUM, *Sess. 25, De invocatione, veneratione et reliquiis Sanctorum et sacris imaginibus*: DENZ. 984-988 (1821-1824); *Sess. 25, Decretum de Purgatorio*: DENZ. 983 (1820); *Sess. 6, Decretum de iustificatione*, can. 30: DENZ. 840 (1580).
- (21) *Ex Praefatione*, aliquibus dioecesibus concessa.

(22) Cf. S. PETRUS CANISIUS, *Catechismus Maior seu Summa Doctrinae christiana*, cap. III (ed. crit. F. STREICHER), Pars I, pp. 15-16, n. 44 et pp. 100-101, n. 49. [10]

(23) Cf. CONC. VATICANUM II, Const. *De Sacra Liturgia*, cap. 1, n. 8.

N. B.: Notae quae in Relationibus ad singulos huius Capituli numeros adiectae erant, et in quibus ultiores iustificationes scientificae et indicationes bibliographicae praebebantur (cf. Schema Constitutionis « De Ecclesia » mense julio 1964 editum, pp. 187-194), permanserunt immutatae et ideo hic iterum edendae non erant.

2 – RELATIO

[11]

Venerabiles Patres,

Caput VII Schematis « De Ecclesia »: « De indole eschatologica nostrae vocationis ac de nostra unione cum Ecclesia caelesti » in Aula Conciliari discussum est diebus 15 et 16 septembris 1964.

17 Patres Conciliares in ipsa Aula de hoc Capite locuti sunt, dum 28 Patres interventum in scriptis miserunt ad Secretariatum Generalem Concilii.

Caput in genere placuit (E/2598, 2628, 2664, 2676 cum 11 aliis, E/2678, 2681, 2682, 2685, 2695, 2711, 2714 cum 2 aliis, E/2743 etc.); immo pluribus valde vel magnopere placuit (E/2672, 2673, 2674, 2675, 2683 cum 4 aliis, E/2694) nec desunt qui indicaverint Caput in actuali sua forma esse retinendum, quia mutationes substantiales perfectum eius aequilibrium, harmoniam et organicitatem in peius tantum mutarent (E/2672, 2673, 2683 cum 4 aliis).

In specie notatum est quod hoc Caput feliciter et necessario complet totam Constitutionem « De Ecclesia » — in quo fere omnes conveniunt —, dum plures insuper in specie laudaverunt expositionem de indole eschatologica vocationis nostrae (E/2672, 2675, 2678), et etiam expositionem subsequentem de nostra unione cum Ecclesia caelesti, utpote quae recte evolvetur ex conceptu fundamentalis unitatis in Christo totius Populi Dei (E/2518, 2673, 2676, 2678, 2682, 2685, etc.).

Coram tali consensu ille Pater extra chorum cantare dicendus est qui integrum Caput suppressere velit (E/2692), dum simul omnes obstant proposito in alio interventu manifestato, quod nempe Caput magna ex parte supprimatur et aliquae eius partes tantum introducantur in Caput de Beata Maria Virgine (E/2745 cum 6 aliis).

Quamvis ergo verus consensus exstet de retinendo Capite et per plures iudicium omnino favens expresserint, tamen non desunt qui ali-

[11] quas emendationes proposuerint ad textum vel complendum vel perficiendum; omnium harum observationum pro quantum fieri potuit ratio habita est in textu iterum redigendo et quamvis non omnes — interdum cum aliis aperte pugnantes — in textum introduci potuerint, tamen vix non omnes in opere revisionis fuerunt utillimae. De singulis autem emendationibus maioris momenti agetur in Relatione ad singulas paragraphos.

Animadversiones autem principaliores quae propositae fuerunt, sunt sequentes:

1) ut functio *Spiritus Sancti* in Ecclesia ad patriam peregrinante clarius affirmetur et indicetur (E/2673 B, 2681);

[12] 2) ut ea quae de indole eschatologica vocationis nostrae magis sub aspectu individuali, ascetico, spirituali recte proferuntur, compleantur expositione quae amplius insistat in eiusdem realitatis aspectu *collectivo, ecclesiastico, cosmico* (E/2627, 2678, 2680, 2694, 2710 cum 70 aliis, E/2711, 2743);

3) ut disertis verbis mentio fiat de *inferno* et de poena imposita illis qui in peccato mortali moriuntur (E/2639, 2675, 2676 cum 11 aliis, E/2681, 2682, 2695, 2720, 2788, 2838 cum 13 aliis);

4) ut ex professo sermo fiat de *purgatorio et de nostris relationibus cum Ecclesia Purgante* (E/2628, 2682, 2685, 2695, 2716, 2720).

In nova redactione facienda textus ita emendatus est ut his opportunis desideriis revera satisfaceret, quin tamen pessumdaretur structura Capituli quae secundum plures Patres, et etiam secundum illos qui has emendationes proposuerunt, in actuali forma est retinenda.

De titulo Capituli

Longe maior pars Patrum de quaestione tituli silet. Unus (E/2598) censet titulum actualem esse retinendum, cum perfecte exprimat contentum Capituli. Alii tamen exoptant titulum breviorum (E/2635, 2642, 2676 cum 11 aliis, E/2682, 2685, 2714). Duo insuper petunt ut in titulo evitetur vox « eschatologica », cum coaevis nostris minus sit intelligibilis (E/2635 B, 2689). A Commissione autem probatus est titulus: « *De indole eschatologica Ecclesiae peregrinantis eiusque unione cum Ecclesia caelesti* ».

Ad n. 48

p. 181, lin. 2: Mutatus est ordo verborum, ne expositio initium sumeret ab aliqua negatione (E/2635 B, 2791).

p. 181, lin. 4: Plures Patres desiderium expresserant ut modo magis explicito ageretur de aspectu colectivo, ecclesiali, cosmico exi-

stentiae nostrae eschatologicae (E/2627, 2678, 2680, 2710 et [12] 70 alii, E/2743) et de functione Spiritus Sancti in Ecclesia ad patriam peregrinante (E/2673 B, 2681).

Ut satisfaceret his postulatis, secundum decisionem Commissionis, in sequentibus fusiusexponitur doctrina *de indole eschatologica Ecclesiae*, sive consideratae in suo statu glorioso, sive in anticipatione huius status finalis in hoc aevo temporali. Hic status terrestris manifestat tum realem sed adhuc incompletam renovationem, tum indolem transitoriam variarum Ecclesiae institutionum, tum etiam necessitatem muneris a fidelibus in hoc mundo labore suo sedulo complendi.

p. 181, lin. 5: Introducta sunt in textum verba: « *signati Spiritu Sancto* [13] « *qui est pignus hereditatis nostrae* » (Eph. 1, 14) » secundum observationem E/2681; quae verba paucas post lineas roborantur alia citatione scripturistica, Rom. 8, 23.

p. 181, lin. 8: Adoptata est melior formula quae proposita fuerat a E/3209 cui concordat observatio E/2638.

p. 181, lin. 15: Verba quae iam in textu habebantur: « eadem caritate urgemur *ut magis vivamus Ei*, qui pro nobis mortuus est et resurrexit » completa sunt citatione ex Epistula Secunda ad Corinthios, 5, 9: « *Contendimus ergo in omnibus placere Domino* ».

Aliquibus enim visum est, si huiusmodi verba deessent, periculum fore ne homines ad caelestia intenti minus curent de eis quae hic in terra agere debeant ut vocationi suae christianae plene respondeant (E/2694, 2711).

Ob eandem rationem etiam sequens emendatio facta est.

p. 181, lin. 21: Eo enim quod in hoc loco introducta sunt verba e parabola talentorum desumpta, scilicet: « *sicut servi mali et pigri* » (cf. Mt. 25, 26) clariore modo ostenditur connexio quae existit inter laborem humanum et futuram sortem gloriae caelestis vel damnationis (E/2694, 2711).

p. 181, lin. 22: Introducta sunt in textum verba Domini nostri circa poenam aeternam inferni, sicuti explicite a multis Patribus petitum est (E/2639, 2675, 2676 et 11 alii, E/2682, 2695, 2716, 2720).

p. 181, lin. 26: Ratione habita praecedentis emendationis, ob internam logicam expositionis et ut amplius adhuc desideriiis Patrum satisfaceret, introducta sunt verba de resurrectione vitae vel iudicii (E/2788, 2838 cum 13 aliis).

[13]

Ad n. 49

p. 182, lin. 14: Loco vocis « christifidelibus » nunc legitur « *discipulis Eius* », quia uti animadvertit aliquis Pater (E/2642) terminus « christifideles » minus recte adhiberi potest de caelitis quippe qui iam non habeant fidem.

p. 182, lin. 18: Addita sunt verba « *gradu quidem modoque diverso* » proposita ab uno Patre (E/2635). Sic clarius apparet iustitiam in membris Ecclesiae haberi « secundum mensuram, quam Spiritus partitur singulis prout vult (1 Cor. 12, 11), et secundum propriam cuiusque dispositionem et cooperationem »

[14]

(CONC. TRID., Sessio VI, Decr. *de Iustificatione*, Cap. 7, DENZ. 799). Haec verba insuper ostendunt diversitatem inter viatores et caelites in cultu Deo praestando, non obstantibus identitate substantiali laudis et coniunctione inter liturgiam terrenam et caelestem.

p. 181, lin. 21: Iterum specialis mentio Spiritus Sancti facta est (E/2681), ut eius munus in Ecclesia peregrinante clariore in luce ponatur.

p. 182, lin. 22: Secundum consilium alicuius Patris (E/2791) addita est referentia ad *Eph.* 4, 16 ut fundamentum scripturisticum doctrinae ibi propositae appareat.

p. 182, lin. 31: Secundum consilium eiusdem Patris (E/2791) opportune addita est referentia ad textum 1 Cor. 12, 12-27.

p. 182, lin. 34: Ante verba « *adimplentes ea quae desunt passionum Christi* » nunc posita sunt verba: « *Domino in omnibus servientes* », et quidem ideo, ne contra intentionem omnium, res ita intelligeretur ac si labores et dolores essent unicus meritum fons. Ita ergo satisfactum est desiderio quorumdam Patrum (E/2783 et 31 alii).

Ad n. 50

p. 183, lin. 15: Cum plures Patres petiverint (E/2685, 2695, 2720) ut data opera saltem breviter ageretur de relationibus inter viatores et membra Ecclesiae quae in Purgatorio degunt, in textum inserta sunt verba desumpta ex 2 *Mac.*, 12, 46. Verba autem « atque vicissim se orationibus eorum sedulo commendando » ommissa sunt ne dirimi videretur quaestio libere disputata de imploranda purgantium intercessione (E/2627, 2639).

- p. 184, lin. 9: Inserta sunt verba « *in Spiritu* » ut iterum clarius indicetur functio Spiritus Sancti in Ecclesia. [14]
- p. 184, lin. 18-19: Loco verborum « *debitas ipsis rependamus gratias* » dicitur nunc « *debitas pro ipsis Deo rependamus gratias* »; quod factum est propter desiderium quorundam Patrum (E/2712, 3171 cum duobus aliis), qui putabant hanc formulam esse praefendam utpote usui liturgico magis accommodatam.
- p. 184, lin. 28: Verba « *qui est mirabilis in Sanctis suis* » retenta sunt quia in S. Liturgia adhibentur. In Nota autem omissa est referentia ad Psalmos 67, 36 et 88, 8 quia — uti recte animadverterunt quidam Patres (E/2720, 2791) — versio Vulgata non perfecte textui originali correspondet. [15]
- p. 184, lin. 32: Aliqua verba hic adiuncta sunt ut clarius indicetur actio Spiritus Sancti in vita sacramentaria Ecclesiae, uti postulatum est in voto E/2673 B.
- p. 184, linn. 34-35: Recte varii Patres animadverterunt minus accurate in textu dici universum genus humanum in Ecclesia esse congregatum (E/2635 B, 2639, 2682, 2716). Ideo sententia mutata est: suppressis verbis « *universum genus humanum* » et introducta citatione ex *Apoc.* 5, 9, quae diserte agit de illis qui in sanguine Christi redempti sunt, solummodo post haec verba sermo est de illis qui in Ecclesiam sunt congregati. Idem textus *Apoc.* 5, 9 ceteroquin opportune sublineat homines cuiusvis tribus et linguae et populi et nationis in Ecclesiam congregari.
- p. 185, lin. 1: Secundum desiderium quorundam Patrum nomen S. Ioseph in textum introductum est (E/2592, 2642).
Talis explicita mentio S. Ioseph commode hoc loco fieri potuit, cum, ad repetitiones evitandas, sermo iam non sit de historia cultus catholici.

Ad n. 51

- p. 185, lin. 9: Addita est mentio Concilii Oecumenici Florentini, quia in ipso plura de Purgatorio inveniuntur, de quo in textu actuali, postulantis pluribus Patribus, data opera actum est.
- p. 185, lin. 18: Secundum desiderium alicuius Patris (E/2635) ad verbum « *amoris* » adiectum est verbum « *actuosi* » ut excludatur amor mere emotionalis. Ita simul etiam satisfactum

- [15] esse videtur desiderio alterius cuiusdam Patris (E/2682), qui in eodem fere sensu scripsit. In genere autem opportunum visum non est augere numerum dispositionum pastoralium, sicut ab aliquibus Patribus postulatum erat (E/2635 B, 2746, 2791), nam principia in hac paragrapho enuntiata satis universalialia et explicita esse videntur. Ceteroquin totum Caput clare exponit fundamenta doctrinalia ex quibus colligitur quid hac in re agere debeant illi qui cum Ecclesia revera sentiant.

Ut obvium est, in Relatione mentio facta non est illarum mutationum, quae hinc inde ob meras rationes stylisticas textui allatae sunt.

Moderator: Rogatur ergo em.mus D. card. Rufinus Santos, relator, ut relationem legere velit super emendationes cap. VII schematis constitutionis *de Ecclesia*.

3 - RELATIO

EM.MI P. D. RUFINI CARD. SANTOS

Archiepiscopi Manilensis

SUPER EMENDATIONES

CAPITIS VII SCHEMATIS CONSTITUTIONIS DE ECCLESIA

Venerabiles Patres,

Commissio « De doctrina fidei et morum », post attentum laborem, considerationi vestrae submittit textum emendatum Capituli VII Schematis « De Ecclesia », de quo disceptatio facta fuerat diebus 15 et 16 septembris huius anni.

Hac occasione, sicut iam videre potuistis ex Relatione quae textui emendato adnexa est, 45 Patres vel oraliter in Aula vel in scriptis interventum fecerant et quidem tum nomine proprio tum, non raro, etiam nomine aliorum.

Omnes hi interventus sedulo excussi sunt ab ipsa Commissione nostra, quae grato animo observationes Patrum recepit et sincere conata est textum complere vel ad eorum mentem perficere.

Res maioris momenti in illis observationibus contentae modo qui sequitur synthetice proponi possunt:

1) In primis patuit insertionem huius Capituli in Constitutionem « De Ecclesia » modo prorsus universali placuisse, si unum Patrem excipias. Ille consensus moraliter unanimis habetur ex eo quod hoc Caput

Constitutionem *ipsam*¹ feliciter complet, dum e contra si illud non existeret, expositio nostra de Ecclesia remaneret mutila. Omnibus insuper, unica tantum exceptione facta, necessarium visum est ut hoc Caput retineatur tamquam Caput VII Constitutionis « De Ecclesia ».

Structura quoque et doctrina Capitis fere omnibus placuit, immo pluribus Patribus valde vel magnopere; nec defuerunt qui nullam substantialem mutationem admittendam esse censuerint, ne perfecta organicitas Capitis pessumdaretur.

In specie laudata sunt soliditas et aequilibrium doctrinae circa hanc materiam, quae hucusque in nullo documento magisterii synthetice exposita fuit; sicut laudata quoque est prudens orientatio pastoralis et manifestus sensus oecumenicus erga Fratres separatos sive Orientis sive Occidentis.

Notatum insuper est in Aula hoc Caput speciale momentum pastorale habiturum esse pro catholicis communitatum recentiorum et pro illis qui persecutionem ob Christi fidem patiuntur; tandem a pluribus in luce positum est hoc Caput optimum transitum praebere ad Caput VIII de Beata Maria Virgine.

2) Nonnulli tamen Patres, qui ceteroquin Caput in genere laudaverant, quasdam animadversiones fecerunt quae utilitatis visae sunt ad textum emendandum vel ditandum.

Ita petitum est ut in n. 48 fusius ageretur de indole eschatologica ipsius Ecclesiae et de aspectu colectivo, ecclesiali et cosmico existentiae nostrae. Ut his desideriis satisfaceret, Commissio *Theologica*² curavit ut paragraphus notabiliter ampliaretur et quidem ita ut ratio haberetur alicuius textus qui ad hunc finem a quibusdam Patribus iam confectus fuerat. Simul autem, aliorum Patrum desiderio obsecundantes, magis directe agere etiam voluimus de anticipatione status finalis in hoc aevo temporali: quam ob rem, inter alia, in textu emendato explicite fit sermo de indole transitoria variarum Ecclesiae institutionum ac de necessitate ut fideles labore suo contribuant ad extructionem mundi et ad efficaciter promovendam instaurationem omnium in Christo iam in hac terra.

Recte etiam postulatum fuit ut clariore in luce poneretur functio quam Spiritus Sanctus exercet in Ecclesia ad patriam peregrinante. Ideo iam in prima paragrapho huius Capitis et deinceps pluries sublineavimus aspectum pneumatologicum doctrinae in nostro Capite expositae.

Tandem multi Patres emphatice petiverunt ut doctrina de Novissimis completeretur et quidem in specie de inferno. Postulatis horum Patrum obsequentes, hoc dogma fidei nostrae exposuimus ipsis verbis

quibus Dominus noster usus est in frequentibus monitis de aeterna peccati sanctione.

Rogantibus non paucis Patribus, textui aliqua addita sunt de nostris relationibus cum illis qui adhuc in Purgatorio purificantur, ita tamen ut quaestio adhuc inter theologos disputata de imploranda eorum intercessione evitaretur.

Et haec sunt quae de maioribus emendationibus dicenda visa sunt. De reliquis vero necessarium esse non ducimus singillatim agere, cum in Relatione textui adnexa iam vobis innotuerit cura qua animadversiones vestras susceperimus.

Post diligentem laborem, quo emendationes a vobis sapienter propositas consideravimus, eisque satisfacere totis viribus conati sumus, sincere confidimus textum, qui vestrae suffragationi proponitur, a vobis libenter approbatum iri.

In oratione: ¹ nostram. ² doctrinalis.

Em.mus card. DÖPFNER, *moderator*: Gratias agentes em.mo relatori et commissioni, pro opere diligenter perfecto, nunc transeamus ad disceptationem circa decretum *de Ecclesiis orientalibus*.

1

EM.MUS P. D. IACOBUS CARD. LERCARO
Archiepiscopus Bononiensis

Venerabiles Patres et Fratres,

Occidentalis Pater ego loquor, qui Orientales in sua iurisdictione non habet, sed problemata orientalium Ecclesiarum problemata censet esse unius Ecclesiae.

Multa quae em.mus card. König animadvertit, probo, nec tempus conteram in iisdem rebus repetendis.

Ad practicam propositionem pervenire malo.

Initium capio a re, de qua multi consentiunt: nempe in schemate normae aliquae (praecipue de matrimonio et de communicatione in sacris) per se quidem opportunae, tamen in contextu iacent qui aliter spirat ac decretum *de Oecumenismo*.

Ad illas normas favorabiles servandas — quod omnes sane volumus — gravius tamen esset contextum totum recipere qui non plene

consentit cum principiis a nobis iam sancitis in constitutione *de Ecclesia* et in decreto *de Oecumenismo*...¹

Hoc itaque propono: ut agnoscamus singulas normas huius schematis ad genera prorsus diversa pertinere: distinguamus igitur normas ipsas iuxta eorum genera, nec leges feramus ubi non est ut leges ferantur; ubi autem nova ordinatio re vera urget, pro decreto normativo substituamus, *si oportet*,² aliquas enuntiationes generales vel vota.

Etenim si Schema diligenter consideramus, facile conspicimus illud exstare ex partibus et mente et forma inter se dissimillimis; quae partes non modo possunt sed natura sua distingui et disiungi debent.

1. Sex primae paragraphi continent praeter prooemium declarationes existimationis et obsequii erga patrimonium et autonomiam orientalium Ecclesiarum: quae enuntiationes iam inveniuntur in constitutione *de Ecclesia* et in decreto *de Oecumenismo*...³

2. Maior pars paragraphorum a 12 nempe usque ad 18 *de disciplina Sacramentorum* et omnes paragraphi ab 19 usque ad 23 *de cultu divino* ad particulares quasdam dispositiones attinent, quae propriae non sunt Universalis Legislatoris, sed ad munus ordinarium spectant quod Ecclesiae Orientales habent legum ferendarum: de his nostrum Concilium decreta ferre non debet, sed simpliciter hoc remittere ad potestatem legum scribendarum uniuscuiusque Ecclesiae; quae potestas, in hac materia, effectiva per se est, ubi non adsit reservatio vel statutio contraria Universalis Potestatis.

Quam ob rem satis est ut Concilium nostrum in his absteineat ne normas indicet, praesertim cum decretum *de Oecumenismo* in cap. III — hoc meminisse iuvat — iam aperte et fortiter affirmavit ambitum liberae potestatis, quam Ecclesiae Orientales habent legum ponendarum.

3. Normae paragraphorum a 7 usque ad 11 ad patriarchas attinent. Quae tales sunt ut a nemine *plene* probentur, neque in Communitatibus cum Roma coniunctis neque in Communitatibus a Roma seiunctis.

Ceterum normae istae non solum Patriarchas vel Ecclesias Orientales tangunt, sed totam Ecclesiae catholicae structuram. Quapropter definiri non possunt antea et separatim a reliquo altiore corpore legum generale regimen Ecclesiae ordinantium.

De magnis patriarchatibus historicis etenim tractare idem esse non potest ac quasdam normas ferre iuris positivi, quasi de quovis ecclesiastico officio fungibili ageretur.

De patriarchatibus ita agendum est, ut magna cum observantia prosequamur traditionem spiritualem et amplissimam veritatem et naturam historiae, civilis cultus, religionis, quibus illud perantiquum institutum fundatur.

Quam ob rem hoc thema aut ita tractetur ut principia et rationes authenticas resumamus quas Concilium Nicaenum et Constantinopolitanum acceperunt, quasque Ecclesia Romana sua ex parte confirmare voluit in Canone Concilii Florentini, aut aggrediendum non est in hoc momento pro conscientia quam haec Synodus adhuc usque (in hac, dico, sessione) de se habet.

4. Normarum classis postrema ex illis praecipue constat in quibus emendatur vicens disciplina de mutatione rituum, de matrimonio, de communicatione in sacris: vere hae normae ad res tantum attinent quibus confestim providendum est, ut recentiores minus idoneae constitutiones emendantur et vera ab antiquo tradita disciplina restituatur.

Oportet sane ut de his rebus Concilium nostrum actum voluntatis eliciat et clare manifestet; sed mihi videtur minus opportunum ut id fiat ad modum decreti normativi.

Redeo igitur ad sententiam quae mihi maxime cordi est quaeque iam a me in secunda sessione expressa fuit in interventione de organis Sanctae Sedis reformandis. Tum proposui ne Concilium de hac re verum et proprium decretum statueret, sed potius — per commissionem ad hoc electam — simplices enuntiationes ad modum tantum votorum exprimeret.

Nunc etiam de hac re hoc idem sentio, semper propter rationes quae tangunt conscientiam magis profundam et exactam ipsi Concilio necessariam de suis muneribus: nempe, non esse solius Concilii nostri statuere singula de matrimoniis et de communicatione in sacris cum orientalibus, sed natura sua res istas supponere et requirere aliquam concordiam et consensum magnarum Communitatum ecclesialium, quarum hierarchae nondum sedent inter nos, in hoc Concilio.

Locus et munus nobis reservandi sunt Ecclesiis illis quas Paulus VI, feliciter regnans, « seiunctas et nihilominus tam proximas » dixit: praesentes illas sentire debemus, nec sine illis hodie statuere, quod una cum illis forsitan cras decerni poterit.

Id enim exigit ipsa natura rerum de quibus statuendum est, quae proprie intercommunionem tangunt; non solum fraternum obsequium nostrum erga orientales Ecclesias, sed etiam conscientia realitatis historicae et oecumenicae huius Synodi.

Ut ergo concludam, hoc propono: abiciamus tantum partes schematis vim vere legislativam, et legis quidem universalis, non habentes; ea, e contra, servemus, quae quaestiones practicas respiciunt et immediate possunt normas incongruas etiam nunc vigentes immutare. De iis vero non ad modum veri et proprii decreti statuamus, sed potius ad modum votorum. Quorum finalis redactio et proximae consequentiae

congrue pertinebunt ad *Directorium* quod secretariatus pro unione christianorum iam parat: Secretariatus enim ille competentiam procul dubio habet ubi non unius tantum est leges ferre, sed concorditer paranda sunt quae, saltem pro aliquo problemate particulari, conferunt ad commune consilium et consensum cum Ecclesiis orientalibus. Dixi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ Fratres orientales omnes — intra et extra Ecclesiam catholicam — sed maxime Ecclesiae ipsae orientales iam exspectant non nostram benevolentiam tantum et sensus gratiosos, sed ut conversationem cum ipsis fundemus in solida theologia atque in methodo exacta et cohaerenti. ² deest. ³ Ceterum ipsae per se normativae statuitiones non sunt et — si etiam aliqua ex parte, ut eminus König monuit, retractentur et melius reformatentur — tamen materia non sunt decreti i. e. textus formaliter normativi.

Secretarius generalis: Patres venerabiles, incipiamus suffragationes circa cap. VII schematis constitutionis *de Ecclesia*. Videatis fasciculum congruentem: pag. 3, haec habetur inscripto: « Caput VII: *De indole eschatologica Ecclesiae peregrinantis eiusque unione cum Ecclesia caelesti.* »

Textus, qui suffragationi subiiciendus est, est in latere dextro, nempe est textus emendatus.

Et lego textum I suffragationis, quae respicit n. 48 [*cf. pag. 49-51*]. *Placetne an non placet?*

2

EXC.MUS P. D. IOSEPH TAWIL

Arch. tit. Myrensis, vicarius patriarchalis Melchitarum in Damasco

Venerabiles Patres,

Haec Sacra Synodus quae direxit Ecclesiam definitive in lineam oecumenicam, sibi debet exinde sentire fidem suam non tantum secundum fines mundi catholici sed etiam secundum dimensiones universi christiani necnon universi orbis. Nequidem ad nihilum redigamus tantum opus conciliare, oportet ut mutemus aliquos modos sentiendi et agendi, ad mentem verborum Suae Sanctitatis Pauli VI peregrinantis in Terra Sancta.

Atqui schema *de Ecclesiis orientalibus*, quod quidem progressum *facit* ¹ a priori textu in prima sessione submisso, emendandum est tamen ut plene concordet cum schemate *de Oecumenismo*, quod revera ape-

ruit coram omnibus viam novam et bene meruit laudes unanimes. Circa hoc schema, en, venerabiles Patres, aliquae animadversiones:

1. Mirum est quod hoc schema potuit loqui de Ecclesiis orientalibus ut Ecclesiis particularibus ac numquam talem honorem dedit Ecclesiae latinae quae quidem est revera Ecclesia particularis. Exinde sermonem fecit de patriarchatibus, quasi essent institutio propria orientis, et sic obliviscit quod Ecclesia occidentalis, quae per millennium simul cum Ecclesia orientali de hac institutione vixit, adhuc hodie de hac institutione vivere non desinit. Quid enim distinguit Ecclesiam quamdam de altera Ecclesia, Ecclesiam scil. occidentalem de orientalibus, nisi patriarchatum qui sese definit Ecclesia-Fons, Ecclesia-Mater? Primatus Romani Pontificis minime delet patriarchatum occidentis.

2. Mirum est adhuc quod nostrum schema loquatur de patriarchis orientis ac omnino tacet nomina sedium eorum. Porro clare cognita sunt apud nos: Constantinopolis, Alexandria, Antiochia et Ierusalem ...². Aliunde, quid putandum est, venerabiles Patres, de *superadditione*³ sedis latinae in Ierusalem? Hoc titulum tardius evenit post bella, et iniusta de possessione titularium legitimorum, postea suppressum est ipsis bellis, ac tandem restauratum est saeculo elapso: hodie constanter significat amaras recordationes in oriente tam catholico quam orthodoxo. Vi huius Patriarchatus ...⁴ latinizatio orientis quasi in institutionem transit...⁵

Velint Fratres nostri, venerabiles Patres occidentales, nobis ignoscere: diligimus Ecclesiam latinam ...⁶ magna dilectione, et eam veneramur eo magis quod ei plus debemus. Sed pro bono communi Ecclesiae universalis, haec Sacra Synodus sibi debet punctum finale ponere illo episodio historico tam dolendo et diuturno. Non debet amplius tolerare *latinizationem*⁷ orientis christiani sub quacumque specie aut ratione.

3. Par. 4, pag. 5, ubi tractatur de christianis acatholicis qui catholici fieri desiderant, postulatur ut in proprio ritu permaneant. Sed latinizantes supra dicti, tam preoccupantur de hac quaestione quod sub praetextu libertatis personae conentur ut illi ad ritum latinum transeant. Sed ...⁸ revera hic habeatur pseudo-problema: de individuís agitur sicut de communitatibus: illi qui olim in oriente ad communionem Sedis Romanae rediti sunt, *non*⁹ renuntiaverunt nec proprio ritui nec propriae disciplinae. Ex nihilo non venerunt sed ab Ecclesia iam constituta et validis sacramentis edita in ritu quodam iam existente; *de reconciliatione agitur et non de renuntiatione*.¹⁰

Conclusio. Ad horam oecumenismi pervenimus; ad horam verae collegialitatis in oriente servatae et nunc ab omnibus denuo recuperatae

tandem pervenimus. Si schema *de Ecclesiis Orientalibus* ad aliquid prodest, sufficiat ut, ad bonum Ecclesiae universalis, agnoscatur Ecclesiis orientalibus regimen synodale sub auctoritate patriarcharum priorum, secundum iustas normas traditionis communis in Ecclesia.

Pro ceteris quaestionibus particularibus, commissio postconciliaris componetur ex Orientalibus et peritis vere amicis orientis, ut « aggiornamento » harum Ecclesiarum ad felicem exitum ducatur in mutua fidelitate Successori Petri et genuinis traditionibus tandem reformatis et purificatis ab omni elemento extraneo. In tali labore, etiam Fratres orthodoxos, certo, censeo, serviemus. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ fecit. ² ac ante omnes illas quatuor, Roma ut prima sedes apostolica. ³ additione. ⁴ qui non est orientalis nisi geographice. ⁵ Nam post Congressum Eucharisticum habitum in Ierusalem a. 1893, promulgabatur encyclica Papae Leonis XIII *Orientalium dignitas*, quae erat fructus huius congressus. In illa encyclica prohibebatur latinizatio et promovebatur respectus rituum orientalium. Quid attamen fuit eius consequentia? hodie et post 70 annos, fideles patriarchati latini 40.000 attingunt, qui quidem portant nomen arabicum, ideoque est difficile credere omnes esse filios cruciatorum. ⁶ sororem nostram. ⁷ scandalum latinizationis. ⁸ cur non amplius baptizare pueros ob eandem fallacem causam? ⁹ nec. ¹⁰ Transitus ad alium ritum iniuria esset Ecclesiae in qua vivere non desinunt. Haec est reconciliatio et non renuntiatio. Pro casibus particularibus recursus ad Sanctam Sedem manet possibilis.

3

EXC.MUS P. D. ALEXANDER SCANDAR

Episcopus Lycopolitanus

Venerabiles Patres,

In hoc schemate *de Ecclesiis orientalibus* nonnulla optime dicuntur sed in quibusdam deficit. Desunt enim regulae quae efficaciter Ecclesias orientales adiuvent ad finem suum principuum, unionem scilicet Fratrum a se seiunctorum, obtinendum.

Ecclesiae utique orientales cum sede romana unitae, sunt ianua, vel, si vultis, via qua Fratres nostri seiuncti invitantur ad unionem restaurandam ut simul, reiecta omni dissensione ex utraque parte, unicum chorum efformemus ad laudem divinam decantandam uti fratres unius familiae. Ad hunc finem obtinendum animadverto:

1. Optime mihi videntur ea quae in pag. 6, n. 5 et sequenti dicuntur de spirituali Ecclesiarum orientalium patrimonio servando. In hoc

patrimonio primum locum obtinent ritus liturgici et disciplina iuridica. Propono ut magis inculcetur studium rerum orientalium praesertim in seminariis ubi futuri pastores efformantur. Seminaria orientalia non debent prae se ferre typum seminariorum latini ritus ut, proh dolor!, saepe fit nostris in regionibus. Programmata studiorum, vita et pietas alumnorum debent magis magisque haurire ex thesauris fontium praesertim orientalium. Directores et professores in his institutis idonei esse debent ad hoc munus perficiendum, et desumantur ex ipsis orientalibus vel saltem a viris qui prae se ferant qualitates verae competentiae.

2. In n. 12, pag. 7, non sufficit dicere quod Sacra et Oecumenica Synodus « exoptat » tantum instaurationem disciplinae de sacramentis, sed debet dici « iubet » vel alio simili verbo; secus, nihil fiet in futuro si non inculcetur obligatio.

3. In n. 17, pag. 8, diaconis matrimonium non prohibetur; vetatur tamen archidiaconis; habetur in disciplina nostra alexandrina ordo archidiaconatus cuius sodales ad servitium altaris et praedicationem incumbunt...¹

4. In n. 18, pag. 8, facultas datur hierarchis orientalibus dispensandi a forma canonica in matrimonium mixtum contrahendis. Sed haec solutio pro matrimoniis mixtis insufficiens est. Debemus restaurare antiquam disciplinam secundum quam matrimonia illa coram ministro acatholico celebrata, valida quidem sunt quamvis illicita. Ratio est quia numerus catholicorum in maxima parte nostrarum regionum est tam valde exiguus ut non facile inveniuntur sponsi bene dispositi ad matrimonium coram ministro catholico celebrandum. Et ex alia parte iniuriosum est invalida habere matrimonia mixta coram ministro acatholico inita, *et est contra principia oecumenitatis*.²

5. *et ultimo*: aliquid de communionem in Sacris de qua in nn. 26 ss., pag. 10. Inter dispositiones requisitas ad admittendos christianos acatholicos ad sacramenta apud catholicos requiritur, merito quidem, ut sint dispositi, sed non dicitur in quo consistit haec dispositio. Mea quidem sententia debemus in primo loco certitudinem habere de baptismo eiusque validitate in iis qui a nobis sacramenta petunt, *quia nulla hac de causa sunt*.³ Ubi autem serio dubitatur de eorum baptismo, admitti nequeunt, nec sub conditione baptizari, nisi velint ad Ecclesiam catholicam accedere. Si casus ferat, res remittenda est ad hierarchiam loci et baptismus sub conditione conferatur privatim et sine pompa.

Mea opinio est in oecumenismo utopiam exsistere plus quam realitatem; difficultates cum fratribus seiunctis inter quos vivimus minime respondet et non resolvet. Fides sacrificari omnino non debet.⁴

Deinde dicitur in textu n. 27 « ut sint bona fide », quod ambiguum

et variis modis intelligi potest. Regula in hoc numero exposita mihi non placet. Ratio est quia fovet indifferentismo. *Apud fideles, praesertim iuvenes, communicatio in sacris sine convictione nequit esse via ad unitatem sed ad indifferentismum.*⁵ Semel apud nos communicant et alia vice in suis ecclesiis dum pro baptismo, matrimonio et funeribus ad nos non pergunt. Scandalum praebet nostris catholicis si viderent acatholicos admitti ad sacramenta simul cum ipsis. Hoc accidit communiter et ideo nequimus dare regulam generalem pro admittendis acatholicis ad sacramenta. Patres nostri non erraverunt cum depositum fidei maxima cum cura custodierunt et integrum nobis transmiserunt. Principium dicens « sacramenta sunt facta pro hominibus », hic applicari nequit, et debemus sacramenta denegare excepto casu « articulo mortis ».

Proinde, propter his rationibus, mitigatio proposita in his paragraphis circa communicationem in sacris, saltem apud nos omnibus, admitti nequit. Cetera scripto tradam. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ sed non exclusive. ² deest. ³ deest.
⁴ deest. ⁵ deest.

Secretarius generalis: Communico imprimis Patribus exitum suffragationis praeliminaris quoad schema *de Sacerdotibus* (ut dicam brevi):

Fuerunt praesentes votantes	2.135
Dixerunt <i>placet</i>	930
<i>non placet</i>	1.199
<i>placet iuxta modum</i>	2
Suffragia nulla	4

Ergo non placuit, et ideo, prout iam dictum est, tota res remittitur ad commissionem competentem, quae, iuxta animadversiones a Patribus factas, schema recognoscat et iterum praesentet congregationi generali.

Patres qui volunt aliquas alias animadversiones facere possunt intra triduum, nempe tres dies. Postea non, nam commissio debet laborare cum sollicitudine, ut novum textum exhibeat nostrae congregationi generali.

Nunc lego textum suffragationis II circa cap. VII *de Ecclesia*. Videatis pag. 5, n. 49 [*cf. pag. 51-52*]. *Placetne an non placet?*

4

REV.MUS P. D. IOANNES HOECK
Superior generalis Congregationis Bavaricae O.S.B.

Patres venerabiles,

Cardo totius quaestionis sic dictae orientalis est structura patriarchalis Ecclesiae, quae nisi plene restaurata fuerit sub respectu oecumenico nihil fere actum erit. Structura patriarchalis erat structura *totius* Ecclesiae inde a primordiis Ecclesiae et vixit inconcussa per totum primum millennarium, i. e. per totum tempus quo Ecclesia indivisa erat, et non ultima causa schismatis praecise ea erat, quod exeunte illo millennario conceptus huius structurae in occidente paulatim evanuerat *sub variis influxibus infaustis*,¹ etiam documentorum falsorum, uti e. g. famosae illius Donationis Constantinianae et Decretalium Pseudo-Isidori...²

Restitutum est quidem Institutum Patriarchale pro iis parvis Ecclesiis orientalibus, quae inde a saec. XVI in unionem cum Ecclesia Romana convenerunt, sed horum patriarchatum iura erant (et sunt) nonnisi umbra eorum, quae eis olim competebant. Quare non raro hae Ecclesiae a fratribus relictis uti traditores paternarum virtutum aspernabantur. Sane negari non potest istas parvissimas Ecclesias tunc temporis ne quidem aptas et paratas fuisse ad primaevam autonomiam, et forsitan etiam hodie nondum sunt. Sed hodie quaestio omnino alia est. Hodie harum Ecclesiarum *unitarum*³ status in Ecclesia catholica est exemplum et specimen (vulgo: *Test*) pro iis magnis Ecclesiis orientalibus, quae adhuc a nobis seiunguntur. Quaerunt enim istae Ecclesiae adhuc seiunctae, et quidem iure merito, quis earum status, ubi earum locus erit in Ecclesia, si tandem aliquando hora unionis venerit. Quis nostrum censere praesumpserit eas debere subordinari Curiae Romanae, praesertim Congregationi Orientali, earumque Patriarchas subordinari posse collegio cardinalium? Quis crediderit eis negari posse eam autonomiam, qua gaudebant in millennaria unione cum Ecclesia Romana? Utique agnoscendum erit ab illis Primatus Successoris Petri sicut et agnoscebatur tempore unionis. Sed omnino aliud quid est *exercitium* huius Primatus, quod hodie toto caelo differt ab illo, qui tunc temporis in usu erat. Inspiciatis quaeso illum librum nuperrime editum a P. Gulielmo de Vries, cui titulus « Rom und die Patriarchate des Ostens », ubi ex documentis authenticis tota haec quaestio sobrie et iuste tractatur. Constat ex istis documentis: 1. in toto millennario unionis Ecclesias orientales

libere elegisse suos patriarchas et episcopos, item libere erexisse vel mutavisse suas dioeceses; 2. eas propria auctoritate ordinasse totam Liturgiam et ius canonicum; 3. eas plene sui iuris fuisse in disciplina cleri et populi; a. v. eas habuisse, etsi, uti patet, non absolutam, tamen canonicam et disciplinarem autonomiam.

Utique non dubitabatur de iure Romani Pontificis interveniendi, sed isti interventus rarissimi erant, vix aliqui duodenarii in toto millennario. Sed quot erant postea et sunt usque ad hodiernum diem! Videatis Regesta Pontificum et archivium Vaticana, Propagandae et Congregationis Orientalis! Si vero Ecclesia catholica per mille annos exsistere et suum munus implere et bene implere potuit sine tali exercitio Primatus, cur non et hodie?

Sane tempora mutantur... Mundus coaluit et etiam Ecclesiae particulares hodie magis coalescere et collaborare debent et possunt quam temporibus longe transactis, sed hoc ultro facient et melius facient, si id non coacte sed spontanee facere possunt. Praestat varietas in caritate quam unitas *coacta*.⁴

Ceterum nonne aequum et iustum est Ecclesias adhuc a nobis se-iunctas iisdem sub conditionibus ad unionem invitare et recipere, ac erant nobiscum coniunctae ante separationem? Et nonne in decreto *de Oecumenismo* nuper probato nos ipsi cum apostolis convenimus nil ultra eis esse imponendum quam necessaria?...⁵

Nec dicatur totam hanc quaestionem remittendam esse et relin-quendam Summo Pontifici. Non enim agitur de quibusdam gratiis et privile-giis concedendis, *sed de ipsa fundamentali structura totius Ecclesiae*. Et si est officium et munus nobilissimum huius Synodi ab ipso Summo Pontifice ei commissum coram universo mundo declarandi, quid sit Ecclesia, haec nota integralis et fundamentalis Ecclesiae minime est si-lentio praetereunda. Esset irremissibilis omissio et gravis defectus...⁶

Innuitur quidem structura patriarchalis in constitutione *de Eccle-sia*...⁷, at tam obscure et omisso vel ipso nomine rei, ut vix experti id percipiant. Et in schemate *de episcopis* ne hoc quidem fit. Quae vero in nostro decreto ...⁸ de hac re dicuntur, nullum aut vix ullum progres-sum constituunt, praeter emendationem nonam in Appendice, ubi di-citur iura patriarcharum quam primum restituenda esse et quidem uti viguerunt tempore unionis. Sed et hoc mihi videtur nimis vagum et variis interpretationibus obnoxium. Ne ergo iterum idem eveniat ac post Concilium Florentinum, proponere audeo, ut tota haec quaestio, quae uti dixi et repeto, est cardo totius problematis unionis cum Eccle-siis orientalibus, retractetur et quidem non solum pro nostro decreto,

sed etiam et imprimis pro constitutione *de Ecclesia* et pro decreto *de episcopis*. Non tamen a commissione nostra, saltem non *solum* a commissione nostra, quippe quae pro maiore parte constet ex Patribus orientalibus et ideo semper pro domo loqui videri possit; immo quaedam Ecclesiae orientales partim *hodie*⁹ adeo latinizatae sunt, ut ne velint quidem restitutionem in integrum, ut ita dicam. (Experto credite Ruperto!). Constituenda esset potius nova quaedam commissio mixta ex membris commissionis *de Ecclesia*,¹⁰ de episcopis, de Oecumenismo et nostrae, ex Patribus utique rei bene peritis et cordatis, at non immediate implicatis. Et ab hac commissione movenda esset etiam quaestio, annon *etiam*¹¹ novi patriarchatus instituendi essent, e. g. pro Ecclesia Ucrainorum, quae hodie est longe maior Ecclesiarum orientalium et tanta passa est ultimis his temporibus necnon in periculo est, ne dispersa per omnem terram grave detrimentum capiat. Immo quaeri posset, annon etiam Ecclesia latina dividenda sit in plures (sed non solummodo titulares!) patriarchatus, cum sit proportionaliter nimis magna et ideo semper in periculo, ne ceteras Ecclesias particulares maiorizet et opprimat. Hoc modo etiam facilius obveniri posset exaggeratae centralizationi, de qua tot querelae.

Ceteroquin decretum nostrum certe multa bona, immo optima continet sub respectu disciplinari et pastorali, quae assensum nostrum omnino merentur, praesertim si modus ea praesentandi adhuc perficiatur, uti ab aliis iam propositum est. At dubitari potest, *ut modo factum est ab em.mo card. Lercaro*,¹² utrum sit nostri Concilii, quod fere latinum est, tales quaestiones pro Ecclesiis orientalibus decernere, cum in decreto *nostro*¹³ et in decreto *de Oecumenismo* ...¹⁴ sollemniter declaratur Ecclesias orientales et ius et officium habere se secundum proprias disciplinas regendi. Nonne nobismetipsis contradicimus, si nihilominus de earum disciplina tractamus? Nonne saltem ante generalem votationem quaerendi essent orientales ipsi, utrum placeat eis de his quaestionibus votatio totius Concilii necne? Unica fere quaestio, quae certe spectat ad totum Concilium, est quaestio de structura patriarchali totius Ecclesiae...¹⁵

Em.mus card. LERCARO, *moderator*: Rev.me Pater, faveas concludere!

Orator: Concludo... concludo! Audeo ergo adiurare vos, Patres venerabiles, ut sedulo et serio attendatis et perpendatis singulare et vere historicum officium ...¹⁶, quod nobis commissum est, ne iterum praetereat « Kairós », quod tam saepe accidit in historia Ecclesiae ...¹⁷. Stu-

deamus, ut vere et sincere possimus dicere fratribus nostris in Christo: « Ecce parata est domus paterna communis! Porta patet et cor magis! ». Dixi, et salvavi animam meam.

In textu scripto tradito: ¹ sub influxu variarum idearum, etiam politicarum (e. g. conversionis Romanae Sedis ad Francos, crescentis patrimonii Petri), sub influxu ingravescens iuridismi, sub influxu denique infausto. ² Audivimus nuper quam superbe et iniuste egerit in oriente infelix ille Legatus Humbertus de Silva Candida. Non pauca possunt afferri huiusmodi exempla, sed omitto, quia essent forsitan piarum aurium nimis offensiva et quia non mihi interest hic obtinere vilem effectum, sed solidam et sobriam persuasionem. Ceterum non negandum etiam ab altera parte multa esse commissa quae laudari et excusari non possunt. Promissa est quidem in Concilio Florentino restitutio iurium patriarchalium, sed pro dolor nunquam in effectum deducta vel potius ab utraque parte aliter atque aliter interpretata. Nescio utrum de hac dissensione laetati sint caeli et exultaverit terra, uti in arrhenga huius decreti monebantur. ³ deest. ⁴ commandata. Non verbum « sub » (sub auctoritate, sub potestate, sub moderamine) est genuine catholicum, sed verbum « cum »! ⁵ (decr. de Oecumenismo c. III, 18). ⁶ Utique est Summi Pontificis approbare et confirmare (vel etiam non confirmare) Concilii Decreta, sed *nostrum* est ea tractare et votare. Et ego pro mea parte non possum credere Summum Pontificem huiusmodi propositiones non accepturum immo vel exspecturum, cum ipse tam praeclaro et eximio exemplo nobis praecesserit in illo fraterno occurso et amplexu patriarchae Athenagorae. An pudet sequi, nec pudet non saltem sequi? ⁷ (c. III, n. 23). ⁸ (nn. 7-11). ⁹ iam. ¹⁰ Fide. ¹¹ et. ¹² et de facto multi dubitant. ¹³ ipso (n. 5). ¹⁴ (n. 16). ¹⁵ et haec quaestio, uti dixi, omnino insufficienter tractata est. Nisi vero hoc mutatum erit, nihil actum erit. ¹⁶ et munus. ¹⁷ ut paene dici possit historia praetermissarum occasionum.

Secretarius generalis: Communico exitum suffragationis I circa cap. VII schematis *de Ecclesia*:

Suffragium dederunt Patres	2.135
Dixerunt <i>placet</i>	2.099
<i>non placet</i>	20
<i>placet iuxta modum</i>	16

Ergo congregatio generalis probavit hunc textum.

Nunc lego textum III suffragationis hodiernae. Videatis pag. 6, n. 50 [cf. pag. 52-54]. *Placetne an non placet?* Rogamini, Patres venerabiles, ut vestris sedibus stetis, ita ut suffragatio compleri possit sine nimio incommodo, praesertim eorum qui schedulas debent porrigere. Gratias.

5

EXC.MUS P. D. RAPHAËL BAYAN

*Episcopus Alexandrinus Armenorum**Venerabiles Patres conciliares,*

Gratias quam magnas imprimis agendum omnibus, qui hoc schema decreti *de Ecclesiis orientalibus* exaraverunt, maternaque Ecclesiae viscera orientalibus aperuerunt seiunctis. Faxit Deus, intercedente Dei-para Virgine, ut audax innovatio in disciplina « Communicationis in Sacris » optimos afferat fructus, quo via ad totalem unionem pateat. Venia tamen sit quasdam formulare observationes:

A) Pro n. 4, pag. 6, linn. 7-9. Felicissimam duco formulam schematis, qua obligatio proprium retinendi ritum imponitur omnibus indiscriminatim, catholici sint aut acatholici baptizati ad Ecclesiam catholicam convenientes, salvo iure, in casibus particularibus, recurrendi ad Sedem Apostolicam. Attamen quidam, pro acatholicis baptizatis ad Ecclesiam catholicam convenientibus, vindicant libertatem proprium ritum deserendi ac alium eligendi, « si hoc ab eis ut conditio necessaria imponatur ». Respondeo dicendum:

1. Adiecta clausula, « si hoc ab eis ut conditio necessaria imponatur », practice minime coarctat vindicatam libertatem, quia de facto res ita praeparantur ut hic casus necessariae conditionis, ut exceptionale quid a legislatore intentus, re vera ordinarius evadat. Ad vitandos tales abusus, proponitur ut pristina disciplina hac in re mutetur et imponatur recursus ad Sanctam Sedem.

2. Iuridice « inter varios ritus ad illum quis pertinet, cuius caerimoniis baptizatus fuit » vel baptizari debuisset; iam vero acatholicus valide baptizatus, per ipsum baptismum, quo « constituitur in Ecclesia Christi persona », proprium assequitur ritum nec ei licere deberet logice, sive in conveniendum ad Ecclesiam catholicam sive postea, ad alium transire ritum, sine speciali venia Apostolicae Sedis.

3. Meo humili sensu, tota difficultas provenit non ab acatholicis in Ecclesiam catholicam sincero supernaturalique animo convenientibus, sed ab illis qui his dispositionibus carent — et hi arcendi essent — vel a nobis necnon a sacerdotibus aliisque cooperatoribus nostris, sensu catholico et authentice oecumenico Ecclesiae carentibus. Qui disponibiles putamus habere vires, ne falso proselytismo apud membra sive catholica sive acatholica alterius ritus indulgeamus, sed convertamus

nos ad proprios fratres seiunctos, si qui sint, vel ad eos, et innumeri sunt, ad quos bonum Nuntium nondum pervenit.

B) Pro nn. 7-11, pag. 7. Sedulo distinguenda videntur *dignitas* ac *honor, patriarchae* qua tali debita, a *iurisdictione* ac *regimine*, quae *Synodo Patriarchali* competunt: haec est genuina orientalium traditio, apud seiunctos fratres adhuc vicens. Caveamus, venerabiles Patres conciliares, ne nimis extollamus patriarchalem personalem potestatem, cum reali detrimento potestatis episcopalis, memores episcopatum divinam esse institutionem, patriarchatum vero nonnisi humanam et quidem non ipsis apostolis vel eorum immediatis successoribus attribuendam, sicuti quidam innuere videntur, sed politicis vel socialibus tantum adiunctis. Nonne mirandum quid videtur patriarchalis illimitatae potestatis praecones eos ipsos esse, qui limitationem iurisdictionis papalis quaerunt in *co-responsabilitate* (ipsorum est terminus) concomitante episcopatus?

Actualis forma gubernii in Ecclesia non est perfecta; hoc minime negare intendimus: omne humanum enim necessario est imperfectum. Decursu temporis adfuerunt quoque dolendi abusus; attamen minime licet, ad talia vitanda, anachronicas formas re-instaurare viamque ad longe maiores abusus, historia teste, late sternere.

C) Pro n. 18, pag. 8, ubi de forma matrimonii, hanc proponerem formulam: « Matrimonia mixta inter orientales partes, quarum una catholica altera vero acatholica baptizata, coram ministro acatholico inita, valida habeantur sed illicita, nisi accessus ad catholicum ministrum physice vel moraliter impossibilis evaserit ». *Rationes* sunt:

a) Ante novam disciplinam Motu Proprio *Crebrae allatae* introductam, huiusmodi matrimonia, quidquid sit de theoria, practice valida sed illicita habebantur apud Armenos, Chaldaeos, Coptos, Malabareses, Melchitas, Rumenos ac Syros. Cum nova haec legislatio maxime damnosa evaserit, iam inde a primis temporibus quaerebatur remedium.

b) Schema nostrum proponebat, tanquam remedium adaequatum et praeventivum, facultatem concessam « omnibus hierarchis orientalibus locorum... dispensandi proprios subditos a forma canonica in matrimoniis mixtis contrahendis, si illa gravi de causa observari non possit, dummodo saltem pars catholica suetas cautelas sincere praestare parata sit ». Proponebat, dico, quia iam commissio pro validitate matrimonii est, ob gravissimas difficultates contra solutionem dispensationis a forma motas. Etenim:

1. Possetne hierarcha, cui haec conceditur facultas, pacato animo tutaque conscientia, eadem uti in favorem subditi quem certissime novit acatholicum ministrum aditurum ad matrimonii benedictio-

nem impetrandam, ad sacrum ritum, minime vero ad actum mere civilem, ponendum?

2. Talis dispensatio a forma canonica, iure simul ac re, nil aliud est nisi facultas nupturientibus concessa sese matrimonio uniendi solo mutuo consensu, excluso omni sacro ritu. Iamvero hoc, pro fidelibus nostris, absonum videtur, ne dicam sacrilegum quid.

3. Quod adhuc gravius evadit, ubi, profundius in ultimas huius praescriptionis causas procedentes, invenimus talia excogitari solummodo ad hoc, ut impediuntur nupturientes quominus acatholicum ministrum adeant. Num ita paramus viam ad unionem?

c) Unicum igitur remanet remedium, formula videlicet superius proposita: « Matrimonia mixta inter orientales partes, quarum una catholica altera vero acatholica baptizata, coram ministro acatholico inita, valida habeantur sed illicita, nisi accessus ad catholicum ministrum physice vel moraliter impossibilis evaserit »...¹. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ Ultima autem additur clausula (nisi accessus ad catholicum ministrum physice vel moraliter impossibilis evaserit) ut consequentes nobismetipsis simus, qui pag. 10, n. 27 huius schematis licentiam concedimus catholico « ab iis acatholicis ministris, in quorum confessione habentur valida sacramenta », petendi paenitentiae, Eucharistiae et Infirmorum Unctionis sacramenta « quotiescumque — et haec sunt ipsa verba schematis — id necessitas aut vera spiritualis utilitas suadeat et *accessus ad sacerdotem catholicum physice vel moraliter impossibilis evadat* ». Quibus licitum est ipsa sacramenta ab acatholico ministro petere, curnam illicitum esset, iisdem in adiunctis, ab eodem ministro acatholico petere ut matrimonii non quidem ministrum sed testem tantum agat?

Secretarius generalis: Lego textum suffragationis IV, quae est ultima hoc mane. Videatis pag. 8, n. 51 [*cf. pag. 54-55*]. *Placet an non placet?*

6

EXC.MUS P. D. VICTORIUS M. COSTANTINI

Episcopus Suessanus

Em.mi Praesides et moderatores, venerabiles Patres, adstantes omnes dilectissimi,

Schema *de Ecclesiis orientalibus* (quod adaequate ab ipsis orientalibus iudicari potest) placet. *Quaedam, quae scripsi, omittam brevitatis causa.*¹

2. *Prooemium* nullo modo convenit logicae expositioni argumenti, e contra, optime ponerentur tamquam prooemium omnia quae habentur in eadem pag. 5, n. 2. Ita, quae habentur in praefato n. 2, prooemium constituerent, dum quae nunc in prooemio dicuntur, n. 2 efformarent. Ratio evidens est ex ipsa textuum lectione; prius enim quae generaliora sunt exponuntur, postea ad consecratoria descenditur...²

4. Optima sunt quae pag. 6, n. 5, recoluntur de praeclaris institutis Ecclesiarum orientalium. Unum tamen cuperem ut adiungatur, scil.: « Eadem Sancta Synodus valde commendat Ecclesiis orientalibus ut de eodem patrimonio studia foveant, libros conscribant, omnibus aptis communicationis socialis mediis divulgare satagant, auxilio et cooperatione etiam scriptorum latinorum si opus sit adhibitis, ut divitiae *serae*³ clausae ne maneant, sed totam laetificent civitatem Dei, universalem scil. Ecclesiam »...⁴

6. In pag. 8, n. 15, linn. 10 ss. Adiungatur quod et fideles latini ritus ista concessione frui possunt adsistendo celebrationi in ritu orientali, *i. e. sabbato in vespere*.⁵

7. In pag. 9, n. 19, linn. 5 ss. Ubi dicitur quod dies festos pro singulis Ecclesiis particularibus constituere etc., praeter Apostolicam Sedem, competit Synodis Patriarchalibus aut *Episcopalibus*,⁶ debita tamen ratione habita, etc., adiciantur verba: « Re cum Sede Apostolica communicata ». Ratio *est quia simplex*⁷ communicatio privilegia non laedit, et maxime fovet unitatis vinculum.

8. Item pag. 9, n. 20. Mentio adiungatur de opportunitate satagendi ut interim, *i. e. tantummodo provisorie*,⁸ quatenus fieri potest, universale Kalendarium introducatur, ita ut dies Paschatis coincidat cum celebratione quae — ob Kalendarium — in maiore parte mundi habetur.

9. In pag. 9, n. 23. In fine *possunt adiaci*⁹ verba: « re cum Sede Apostolica communicata », vel « certiore Sede Apostolica facta ».

...¹⁰ Hierarchiae et fideles Ecclesiarum ritus orientalis animandi essent, ut quantum fieri potest, antiquum et gloriosum spiritum missionarium rursus habeant. Sicut antea saeculis plures regiones Christo, suo labore, acquisiverunt, ita et instituta missionaria hodie condant; adhuc enim multa centena millia hominum lucem Christi exspectant. Ita et augmentum fidelium sibi procurabunt.

Dum antiqua et sancta iura Ecclesiae ritus orientalis sibi vindicant, magis attendant ad habendam unitatem strictiorem cum Romano Pontifice, unitatis centro, quam ad independentiam in multis vindicandam. Quanto strictior unitas, tanto fecundior actio apostolica erit et Ecclesiarum progressus.

*Multae quaestiones, etiam quae cardines vocantur, nobis videntur quod non tantum disciplinam vel historiam attingant, sed etiam doctrinam. Quapropter caute agendum et concorditer res examinandae sunt.*¹¹

10. Ideo, in quodam apto puncto huius decreti (e. g. in pag. 6, n. 5), consulatur Institutum aliquod condendum in quo et theologi latini ritus una cum orientalibus adlaborent ad Orientalem Theologiam evulgandam in tota Ecclesia, ne remaneat tantum cognita in universitatibus theologicis. Optandum ut hoc Institutum seu Universitas Theologica erigatur in Ierusalem, in memoriam amplexus oecumenici Pauli VI cum Patriarcha Athenagora et in monumentum vivum et efficax peregrinationis eiusdem Summi Pontificis in Palaestinam, et sicut in Ierusalem mortuus est Salvator noster Iesus Christus pro salute omnium, ita hoc Hierosolymitanum Institutum fiet centrum internationale et universale unionis et pacis pro omnibus catholicis cuiuscumque ritus et nationis. Dixi. Gratias.

In textu scripto tradito: ¹ Nam spiritu oecumenico et pastorali apparet perfusum, iura orientalium Ecclesiarum et earum privilegia clare exponit, et, salva auctoritate Romani Pontificis, semper earum exercitium liberum tuetur. Simul autem ad viam fratribus separatis sternendam, ut unum Christi ovile fiat, saepe aptae dispositiones et propositiones inveniuntur. Maxime probandae videntur facultates quae circa administrationem sacramentorum conceduntur (cf. praesertim pag. 8, de administratione S. Chrismatis etiam pro fidelibus latini ritus — n. 14 —, de poenitentia — n. 16 —). Pariter magni faciendae videntur dispositiones quae habentur in pag. 10 (praesertim nn. 25, 26, 27, 28, scil. de communicatione in sacris, quae omnia, cautelis adhibitis, prout in nn. 25 et 29 opportune innuitur, ad unionem fovendam multum quidem conferre possunt. Animadversiones quasdam proponere audeo, quae in bonum totius Ecclesiae conferre videntur. 1. *In prooemio* pag. 5, linn. 1-3, legitur: « Orientalium Ecclesiarum instituta, ritus, traditiones ecclesiasticas, atque vitae christianae disciplinam Ecclesia *catholica* semper magni facere consuevit ». Sed quaeritur: quomodo Ecclesia catholica... magni facit instituta orientalium Ecclesiarum? Nonne Ecclesiae orientales ad Ecclesiam catholicam non pertinent? Ergo dicatur, vel Sedes Apostolica, vel in praesenti, S. Synodus, vel melius alio modo tota periodus disponatur, auferendo praefata verba « Ecclesia catholica ».

² 3. In folio 6, n. 4, linn. 6-10. Impositio tam absoluta retinendi proprium ritum, immo exigendi ab iis qui ad unitatem Ecclesiae redeunt, ut ritum determinatum seligant, valde grave videtur. Volumus omnibus libertatem concedere (cf. amplissimam declarationem de libertate religiosa), et postea volumus tam arcto vinculo homines coarctare in rebus iuris ecclesiastici? Id acatholicis absonum videtur. In his quae fidem non tangunt, cur volumus imponere vincula et limitationes? An non potius facultas praebenda esset omnibus sacerdotibus catholicis ut, probata eorum idonea praeparatione et quoad linguam liturgicam et quoad caeremonias praescriptas, libere possint uti et orientali ritu et latino, quando hoc necessitatibus pastoralibus non noceat. Nonne ad oecumenicum et unitatis

spiritum fovendum maximi momenti tales facultates haberentur? ³ sera.
⁴ 5. Relate ad sacramentorum disciplinam, quae a nostro Concilio merito laudatur, non incongrue simul aliquid adici possit his vel similibus verbis: « Si vero hodiernae necessitates pastorales populorumque mutatae condiciones, innovationes quasdam (vulgo « aggiornamento ») exigant, hae libenter fiant, servatis servandis, ne, per ecclesiasticas traditiones maius bonum animarum impediatur. (Latini ritus Ecclesia exemplo suo satis faciendum demonstravit, pluribus traditionibus venerabilibus per decreta huius Sacrosancti Concilii. E. g. de usu linguae vernaculae in S. Liturgia, de concelebratione, de diaconatu stabili etc.). ⁵ deest. ⁶ Archiepiscopalis. ⁷ talis. ⁸ deest. ⁹ adiiciantur. ¹⁰ In fine quaedam particularia adici possunt. ¹¹ Demum, sinatis, venerabiles Patres, propositionem aliquam proferre, quae etsi directe schema nostrum non tangat, tamen in spiritu eiusdem bonum esse reputamus. Ut omnibus notum est in Missis Pontificalibus a Summo Pontifice celebratis in Basilica Vaticana, perlaudabilis et antiqua caeremonia viget canendi Evangelium in lingua latina et graeca, optima haud dubium consuetudo quae servanda certe semper erit. Attamen, non pari sollemnitate illae duae lectiones eiusdem Evangelii habentur. Scimus rationes caeremoniales (cum agatur de identico Evangelio, circa quod sollemnitates ideo possunt una tantum vice uti), at ob psychologicas et significationis rationes melius esse censemus, si pari sollemnitate una et altera lectio fiat. Ideo proponere audeo: 1. ut non duo libri Evangeliorum, sed unicus habeatur qui textum graecum et latinum simul contineat, ne caeremoniae benedictionum multiplicentur; 2. ut octo candelabra quae in cantu Evangelii linguae latinae adhibentur, etiam maneant dum idem sanctum Evangelium lingua graeca cantatur. Verum est agi de repetitione cantus, sed semper Evangelium est, immo, si excluditur S. Matthaei textus, dum in lingua graeca Evangelium cantatur, textus originalis auditur.

7

EXC.MUS P. D. ANTONIUS GREGORIUS VUCCINO

Archiepiscopus tit. Aprensis

Fratres venerabiles, Auditrices, Auditores et Observatores admodum eximii,

Evidens apparet in schemate laudabilis conatus aliquid perfectum conficiendi; attamen, sicut iam dictum fuit a quibusdam Patribus, in aliquibus partibus eius *non parvam attulit nobis deceptionem.*¹ Nam *hic*² promiscue iacent laudes, exhortationes, repetitiones, res superfluae, interdum insufficientia scientiae historicae.

Ideo proponitur ut funditus schema recognoscatur, saltem in aliquibus partibus, *necnon purgetur omni re extranea.*³

1. In prooemio legitur: « Orientalium Ecclesiarum instituta ...⁴ Ecclesia catholica semper magni facere consuevit ». Afirmatio haec ali-

quibus factis historicis contradicit. Unde congruum mihi videtur propositionem hanc a textu decreti tollendam esse.

2. Insuper aliqua in prooemio aequivocatio latet. Nam non satis affirmatur aequalitas quae existit inter omnes Ecclesias catholicas particulares cuiuscumque ritus. Hic quaeri potest quae est Ecclesia ista catholica quae orientalium Ecclesiarum instituta, ritus etc., magni facere consuevit. Forsan agitur hic de Ecclesia ritus latini. Sed omnes scimus Ecclesiam ritus latini non equiparari absolute cum Ecclesia catholica, quae, iuxta multorum Summorum Pontificum *declarationes*,⁵ non est latina neque orientalis, sed simpliciter Ecclesia catholica in qua omnes Ecclesiae particulares eodem iure eademque dignitate pollent. Proponitur igitur ut conficiatur alterum prooemium cuius argumentum erit catholicitas Ecclesiae.

3. N. 6, linn. 32 ss., enixe exhortantur religiones et associationes latini ritus, quae in regionibus orientalibus operam praestant, ut « domos aut etiam provincias orientalis ritus constituent ». Attamen, cum haec ratio faciendi gravia incommoda secum fert, satius est clericos latini ritus mediis aptioribus auxilium praestare Ecclesiis orientalibus, dummodo *integritas*⁶ earum nullum patiatur damnum.

Liceat unum ex his incommodis referre. Supradicta ratio faciendi suspicionem et diffidentiam ex parte Ecclesiae orthodoxae in aliquibus regionibus movet. Ego ipse multoties audiivi orthodoxos clericos latinos in clericos orientales mutatos equiparare falsis prophetis et lupis rapacibus in vestimentis ovium.

4. Pag. 9, n. 24, in titulo, sermo fit de conversatione ecclesiastica cum fratribus separatis. Patres venerabiles, enixe rogamini ut in posterum tam in scriptis tam in verbis, evitemus formulam « fratres separati » seu « fratres seiuncti », et loco ipsorum dicamus: « Fratres orthodoxi ».

In hoc numero et sequenti, sermo fit de munere oecumenico Ecclesiarum orientalium ad quas peculiare munus pertinet...⁷ orientalium *praesenti*⁸ unitatem fovendi, sed non omnium christianorum sicut *habetur*⁹ in textu, nam hoc munus aequaliter pertinet ad omnes catholicos cuiuscumque ritus. Certum est aliunde Ecclesias orientales recte munus suum adimplere eorumque praesentiam in ditionibus orientalibus valde praestare motui oecumenico. Etenim, in praxi profitentur communionem...¹⁰ cum Sede Apostolica non secumferre, ut saepe a multis orthodoxis creditur, absorptionem Ecclesiae orientalis ab Ecclesia latini ritus. Experientia enim constat timorem afficere Ecclesiam orthodoxam *ne*¹¹ unionem cum Ecclesia catholica imminutionem, immo gravem eius

secum ferre mutationem, nam laude digna est Ecclesiae orthodoxae fidelitas erga traditionem Patrum. Hic tamen quaeri potest unde venit quod praeclarissimum testimonium ab Ecclesiis orientalibus cum Sede Apostolica iunctis exhibitum non solum non repellit timorem superius dictum, sed immo in certis regionibus interdum praesentia Ecclesiarum orientalium quasi petra scandali evadit, ita ut latiore ducat *forsan*¹² existentem inter Ecclesiam catholicam et Ecclesiam orthodoxam. Videtur quaesitum nostrum attentionem Ioannis XXIII, venerandae memoriae, nullatenus effugisse. Post maturam reflexionem conclusit dicendo ad filios suos: « Convertiamoci, ed allora loro ...¹³ verranno all'unità ».

Quomodo operanda est conversio nostra? Veritatem facientes in caritate; dicamus Domino: « Tota nocte laboravimus et nihil cepimus ...¹⁴ ». Etenim, nos catholici latini ritus multum laboravimus ad conficiendum complexum theologicum de unitate christianorum, attamen forsannostrium inventum maiore latitudine eget *et*¹⁵ iuridismo impinguato afficitur. Etenim, ianuis clausis, laboravimus et fratres orthodoxos non interrogavimus ...¹⁶ quid censebant de unitate christianorum.

A. v. deficiebat colloquium seu dialogus inter fratres. Hodie dialogus iam in ianuis est. Haec est vera conversio mentis et cordis quae a saeculis exspectabatur a fratribus nostris orthodoxis, qui prorsus aures suas aperuerunt et manus suas porrexerunt ad osculum pacis. Prooemium vero dialogi futuri mihi videtur esse spectaculum quod datur in hac aula et angelis et hominibus, ubi fratres ex oriente et occidente conveniunt in unum et *unanimo*¹⁷ corde orant in spiritu veritatis et caritatis.

Conversione effecta prorsus testimonium ab Ecclesiis orientalibus exhibitum coepit operari. Etenim, occasione peregrinationis Pauli VI in Terram Sanctam, Sua Beatitudo Patriarcha oecumenicus Athenagoras I fraternum habuit colloquium cum Sua Beatitudine Patriarcha Melkitarum, Maximo IV, qui priorem audivit sibi dicentem: « Quantum sum felix, Frater carissime, tibi occurrere ». Cui Sua Beatitudo Maximos respondit: « Gratias agamus Domino qui dignos nos fecit videre Ecclesias nostras invicem colloqui ». Insuper Sua Beatitudo Patriarcha Athenagoras dicebat Patri Raya, sacerdoti catholico: « Tu, Pater, qui iter facis ad Maximum Patriarcham, fratrem nostrum, faveas illi dicere quod optime laboravit in prima sessione Concilii Vaticani. Spes mea, spes Ecclesiae nostrae in manibus eius sunt. Capax enim est multum pro unione *laborare*.¹⁸ Oportet ut vox Ecclesiae nostrae in Concilio audiatur ».

Utinam exemplum a Sua Beatitudine Patriarcha oecumenico *exhibitum*¹⁹ multos habeat imitatores, qui libenter acceptabunt testimonium

Ecclesiarum orientalium, quae praeclare affirmant unionem cum Ecclesia catholica nullum damnum Ecclesiae orthodoxae afferre! ...²⁰. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ applicare potest dictum « magni passus sed extra viam ». ² in hoc. ³ deest. ⁴ etc. ⁵ Ecclesia Christi. ⁶ dignitas. ⁷ solum. ⁸ deest. ⁹ habet. ¹⁰ plenam. ¹¹ deest. ¹² fossam. ¹³ (orthodoxi). ¹⁴ In verbo autem tuo laxabo rete. ¹⁵ necnon. ¹⁶ ad cognoscendum. ¹⁷ uno. ¹⁸ laborem exhibere. ¹⁹ deest. ²⁰ Mihi videtur executionem votorum nostrorum ex progressiva et perseverante conversione de qua superius pendere. Liceat igitur mihi iterum dicere quod si sincere cupimus, de quo non dubitandum est, Ecclesiis orientalibus auxilium efficax praestare ad fovendam unionem orientalium cum Ecclesia catholica, oportet nos aures aperire ad audiendam vocem fratrum nostrorum Ecclesiae orthodoxae, cuius testimonium, sapienter testimonio Ecclesiae catholicae coniunctum et temperatum, multum iuvabit ad efficiendam optatam reconciliationem et perfectam unionem christifidelium. Cetera scriptis officio secretariae generalis transmittam. Proponitur sequens recognitio schematis: 1. In prooemio conficiendus est novus textus cuius argumentum erit catholicitas Ecclesiae. 2. Supprimantur sequentes numeri qui nihil novi afferunt: 2, 3, 4, 5, 12, 13, 17-22. 3. Recognoscantur numeri 6, 7-11, 24 et 25.

8

EXC.MUS P. D. NEOPHYTUS EDELBY

Archiepiscopus tit. Edessenus Melkitarum in Osrhoene

Venerabiles Patres,

In hac aula conciliari, disceptatio circa schema *de Ecclesiis orientalibus* est pro nobis orientalibus simul ...¹ causa magni solatii atque occasio alicuius incommodi.

Gaudemus nempe in Domino cum audimus a fratribus nostris occidentalibus tam pulchra verba, tot laudes de institutionibus nostris ac de toto patrimonio spirituali cuius, sine peculiari merito, haeredes constituti sumus. Gaudemus etiam in Domino cum, praeter verba ac laudes, sentimus affectum fraternum erga nos, ita ut Patres Concilii quamplurimi, nedum intendant pondus latinae maioritatis fratribus orientalibus imponere, unice e contra cupiunt votis suis confirmare id quod ipsis orientalibus placet.

Sed, auditis interventionibus Patrum orientalium, quaestio in intimo corde vestro, venerabiles Patres, oritur et ad labia quasi pervenit: Quid exacte volunt orientales? Utrum tandem schema hoc ipsis placeat an non?

Patres orientales qui iam locuti sunt in varias aliquoties abierunt sententias. Haec discrepantia opinionum est pro nobis, ut innui, causa

alicuius incommodi. Nos aliquando pudet in omnibus rebus non pervenisse ad unanimitatem. Sed, si aliqua explicatio huius discrepantiae afferri possit, liceat imprimis humiliter animadvertere, venerabiles Patres, quod huiusmodi discrepantia est tandem res naturalis nec admirationem gignere debet. Nonne apud Patres occidentales quoque discrepantiae plurimae etiam inveniuntur? Praeterea, opiniones orientalium pendent plerumque a perspectivis apostolicis diversis quas habent necnon a variis locorum necessitatibus et adiunctis in quibus versantur.

Cum autem unanimitas in rebus humanis, ubi semper offeruntur hinc inde commoda atque incommoda, difficile obtineri possit, bonum societatis ecclesiasticae exigit ut confirmetur illud quod maioritati placuit. Atqui, *venerabiles Patres, mihi membro commissionis tum praeparatoriae tum conciliaris, atqui liceat mihi dicere quod*² schema nostrum, cum emendationibus a commissione iam approbatis, placuit parti *non solum maiori, sed*³ maxime maiori Ecclesiarum orientalium ita ut, excepto uno aliove *argumento*,⁴ schema fere unanimiter a commissione approbatum fuerit, sicut optime declaravit em.mus card. Cicognani, Praeses nostrae commissionis.

Sane, schema non est optimum. Longe abest ut sit perfectum. Sed, in hodiernis adiunctis, *in quibus nos ipsi orientales partialem responsabilitatem habemus, in hodiernis adiunctis*⁵ schema melius obtineri non poterat.

Quapropter, dicendum est, hic et nunc *schema esse bonum*, simpliciter bonum. Nihilominus potest adhuc perfici. Iam plures emendationes examinatae *sunt*⁶ a commissione, ab eaque approbatae ut inserantur in textu. Tempus defuit — et hoc est dolendum — ut textus sic emendatus denuo typis imprimatur. Sed certum est per illas novas emendationes, quae in folio adnexo inveniuntur, iam satis fieri plurimis animadversionibus criticis quas Patres in aula inutiliter moverunt. Aliae novae emendationes proponi adhuc possunt et, meo humili iudicio, approbari deberent ut illae partes schematis, quae revera sunt *inacceptabiles*,⁷ scil. prooemium et caput de patriarchis, acceptabiles reddantur. Ceteroquin, schema nostrum supponit aliud pulcherrimum schema doctrinale *de Oecumenismo*. Si inspiratio unius alteriusve schematis videtur aliquoties diversa, sicut optime animadverterunt em.mus card. König et em.mus card. Lercaro, quibus plene assentio, unitas inspirationis *adhuc*⁸ potest obtineri, revisioni *subiacendo*⁹ aliquas expressiones nostri schematis vel *melius*¹⁰ per fructuosam collaborationem cum secretariatu ad unionem christianorum fovendam. Sed si schema — *mibi liceat dicere* — *si schema*¹¹ sic et simpliciter reiicitur, magnum est periculum, ne reformationes vigentis disciplinae, quas magno conatu et fere in

extremis obtinuimus, in cassum evanescent vel ad Kalendas graecas remittantur.

Nonobstantibus *igitur*¹² aliquibus defectibus, qui corrigi *adbuc*¹³ possunt, schema constituit, non magnum, sed certum *aliquod*¹⁴ progressum pro vita orientalium catholicorum. Hoc parvo progressu nos privari ne permittatis, venerabiles Patres.

Et nunc nihil dicam, *contra expectationem forsitan generalem*,¹⁵ de aspectu canonico vexatae illius quaestionis determinandi ritum, cui pertinere debent acatholici qui ad Ecclesiam catholicam conveniunt.

Parum enim refert, venerabiles Patres, ut aliquis orientalis vel aliqui orientales fiant latini. *Non est malum*.¹⁶ Non agitur de miserabili desiderio retinendi vel augendi numerum priorum fidelium. Haec quaestio est *quaestio oecumenica*.¹⁷

*Et concludo*¹⁸: Sicuti acatholicus occidentalis, puta italicus *vel hispanicus*,¹⁹ qui ad Ecclesiam catholicam convenit, in Ecclesia occidentali, seu in ritu latino, manere debet, ita acatholicus orientalis qui ad Ecclesiam catholicam convenire vult, manere debet orientalis, et quidem, *si possibile*,²⁰ sui proprii ritus. Hoc non est contra libertatem religiosam, nec contra bonum animarum. Hoc est e contra in bonum animarum, quia aggregatio alicui ritui ponit normaliter unumquemque in adiunctis providentialibus suae propriae missionis. *Et mihi parcatis si concludo dicendo cum poeta vestro Virgilio: « Claudite pueri rivos sat prata biberunt »*. *Si Oriens continuatur in latinizatione*,²¹ melius est amplius ne loquamur de unione Ecclesiarum *nec*²² de veneratione erga Ecclesias orientales. *Orientalis debent manere orientales*. Hoc non propter amorem proprium orientalium, sed propter bonum Universae Ecclesiae. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ eodemque tempore. ² deest. ³ deest.
⁴ subiecto. ⁵ deest. ⁶ fuerunt. ⁷ debiliores. ⁸ deest. ⁹ subiiciendo.
¹⁰ deest. ¹¹ deest. ¹² deest. ¹³ deest. ¹⁴ ac indubium.
¹⁵ deest. ¹⁶ deest. ¹⁷ non potest dirimi abstractione facta a motu oecumenico qui hodie tendit, non ad augendum numerum asseclarum propriae cuiusvis Ecclesiae, sed ad colloquium instaurandum inter ipsas Ecclesias, ut, Deo favente, gressus fiat ad unionem ipsarum Ecclesiarum in unica Ecclesia Christi. Immo, hac occasione nacti, denuo affirmare cupimus nostram sinceram voluntatem condemnandi omnem proselytismum qui aliud non intendit nisi ut minuat, per quaevis media, numerum fidelium aliarum Ecclesiarum. Sed, dum expectamus felicem unionem omnium Ecclesiarum, constatare debemus factum certum et universale, nempe factum plurium individuorum vel etiam coetuum fratrum orthodoxorum qui, ab imperativo conscientiae moti, unionem restaurare iam cupiunt cum Ecclesia catholica romana. Pro huiusmodi casibus, de quibus abstrahere non possumus,

normae disciplinares condendae sunt ut determinetur ad qualem ritum ipsi pertinere debent. Elaboratio huiusmodi normarum disciplinarium non debet proinde nobis alienare animum carissimorum fratrum nostrorum orthodoxorum, quasi nos velimus, captioso modo, eos allicere ad deserendam propriam suam Ecclesiam. Hoc tandem intendimus ut illis qui, sub motu Spiritus Sancti, iam cupiunt ad Ecclesiam catholicam convenire, dentur normae clarae et praecisae, eodem modo quo se gerit ipsa Ecclesia orthodoxa relate ad catholicos qui orthodoxi fieri volunt.¹⁸ Tandem elaboratio huiusmodi normarum iuxta quas orientales debent in genere orientales manere, nec latinizari vel ad alium ritum transire sine indulto S. Romanae Sedis, non debet nobis alienare animum fratrum nostrorum carissimorum latinorum, quos maximo honore et affectu colimus. Sed normas statuimus quas ipsi statuerent si de ipsis ageretur.¹⁹ deest. ²⁰ deest. ²¹ Si tandem conditiones peculiare alicuius animae exigunt ut transeat ad alium ritum, hoc libenter concedetur a Sancta Sede. Sed prorsus reiiciendum est illud *stratagema* « conditionis necessariae » transitus ad alium ritum, quam poneret ipse fidelis. Omnes sciunt hoc esse stratagema illorum qui portam apertam relinquere volunt latinizandi orientis. Latinizatio orientis iam durat a centum fere annis. Tempus est ut tandem ei porta claudatur. Alioquin.²² et.

9

EXC.MUS P. D. GERALDUS McDEVITT

*Episcopus tit. Tigiensis, aux. Philadelphiensis Latinorum**Venerabiles Patres,*

Aliquas observationes proferre volo de n. 4, pag. 6, linn. 6-10, ubi agitur de observatione et electione ritus.

Praesens textus sic sonat: « Omnes denique et singuli fideles, necnon baptizati acatholici ad Ecclesiam catholicam convenientes, proprium ubique terrarum retineant ritum, salvo iure, in casibus particularibus, recurrendi ad Sedem Apostolicam, eumque colant et pro viribus observent ».

Hic textus sicuti iacet in parte placet sed in parte mihi minime placet, et pro his rationibus:

Hic textus nimis restringit libertatem baptizatorum acatholicorum qui ad Ecclesiam catholicam convenire volunt. Recursus ad Sanctam Sedem pro catholicis qui iam sunt in Ecclesia et qui volunt transire ad ritum diversum a proprio ritu bene intelligitur ad servandos diversos ritus, ad vitandas difficultates et discordias quae oriri possint inter diversos ritus, etc. Sed casus baptizatorum acatholicorum in Ecclesiam catholicam convenientium mihi videtur esse casus totaliter diversus. Est casus eorum qui foris stant et pulsant, et nescio cur Concilium Oecumenicum

ponere velit tale obstaculum recursus ad Sanctam Sedem ingressui horum baptizatorum acatholicorum in Ecclesiam. Cur Concilium mutare vult legislationem valde recentem quae continetur in novo Codice Orientali ...¹, ubi dicitur: « Baptizati acatholici Ritus Orientalis, qui in catholicam Ecclesiam admittuntur, ritum quem maluerint amplecti possunt; optandum tamen ut ritum proprium retineant » ...². Mihi videtur praescriptio in praesenti textu schematis esse contra totum spiritum huius Concilii in quo tantum locuti sumus, loquimur et certe loquemur de libertate conscientiae et de spiritu pastoralis ...³. Nescio cur Concilium velit dare approbationem tali retrogressioni legislativae hac in materia.

Per decennium in Delegatione Apostolica Washingtoniae laboravi fere cotidie circa petitiones pro transitu ritus et bene scio quantum tempus requiratur ad praeparandos tales recursus ad Sanctam Sedem. Ordinarie sex menses et saepe saepius integer annus requiruntur ad complendos tales recursus et ad decisionem habendam. Impositio talis recursus iis qui sub influxu gratiae Dei in Ecclesiam catholicam convenire volunt, esset mea opinione quid mirum, ne dicam, quid crudele. Gratia Dei debet quasi exspectare exitum huius recursus!

Recenter multi nos episcopi, *si non omnes*,⁴ recepimus — et quidem in locis sat remotis ab hac aula — communicationem privatam in qua continebantur argumenta contra praesentem textum in schemate, et in qua proposita fuit alia redactio considerationi Patrum. En redactio proposita: « Omnes denique et singuli fideles proprium ubique terrarum retineant ritum eumque colant et pro viribus observent, salvo iure, pro acatholicis baptizatis ad Ecclesiam convenientibus, eligendi alium ritum si hoc ab eis ut conditio necessaria interponatur ». Sicuti videtis, haec redactio maiorem libertatem concedit quam praesens textus *schematis*,⁵ quia non exigit recursum ad Sanctam Sedem, sed mihi non placet. Verba « ... si hoc ab eis ut conditio necessaria interponatur » sunt fere eadem verba contenta in constitutione *Orientalium Dignitas* Leonis Papae XIII ...⁶, et non video cur nos debeamus reverti ad talem restrictionem, nec cur nos debeamus tale onus imponere conscientiae eorum, qui Ecclesiam catholicam ingredi volunt. Exactio talis conditionis necessariae in hac re mihi semper videbatur valde periculosa. Si quis interponeret conditionem necessariam huiusmodi suo ingressui in Ecclesiam catholicam, esset idem ac dicere: « Ego Ecclesiam catholicam ingredi volo, sed Ecclesiam *catholicam* non ingrediar nisi mihi concedatur facultas eligendi ritum alium quam proprium ». Potestne aliquis facere talem declarationem vel habere talem intentionem? Talis declaratio vel intentio mihi videtur iam peccaminosa et nescio cur nos velimus exponere has animas tali periculo. Hic agitur de electione ritus

quae certe est sat magni momenti, sed non agitur de aliquo articulo fidei vel octavo sacramento.

Proinde humiliter propono sequentem modum pro nostro schemate, loco praesentis textus. Notandum est in textu quem propono me uti verbis « baptizati acatholici » simpliciter sine addito verborum « ritus orientalis », ut clarius appareat quam in Codice *Orientali*⁸ Protestantes in Ecclesiam catholicam convenientes eadem libertate gaudere amplectendi ritum diversum a ritu latino. En textus meus: « Omnes denique et singuli fideles proprium ubique terrarum retineant ritum, salvo iure, in casibus particularibus, recurrendi ad Sedem Apostolicam, eumque colant et pro viribus observent. Baptizati acatholici, autem, in Ecclesiam convenientes, ritum quem maluerint amplecti possunt; optandum tamen ut ritum proprium retineant ».

Hoc modo servatur ius vigens quod mihi videtur valde bonum, et meo humili iudicio, salvantur principium boni animarum, principium libertatis conscientiae, necnon debita reverentia erga omnes ritus in Ecclesia. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ (1958). ² (can. 11). ³ necnon oecumenistico. ⁴ deest. ⁵ deest. ⁶ (1894). ⁷ deest. ⁸ deest.

10

EXC.MUS P. D. STEPHANUS KOCISKO
Episcopus Passaicensis

Venerabiles Patres,

Schema *de Ecclesiis orientalibus* in genere placet. Ostendit enim amorem et sollicitudinem pro ritibus orientalibus, quem amorem et sollicitudinem iam exhibebant Litterae et Encyclicae Romanorum Pontificum.

Schema praesens intendit ut orientales in omni libertate hereditatem suam orientis intactam servant. Una cum fratribus suis occidentis ipsi uniti gaudent de reciproco isto respectu et amore. Inde sperandum est etiam fratres seiunctos orientis, amisso omni timore, inclinatos in Ecclesiam, quae talem libertatem, benevolentiam, reciprocum amorem ut proprium proclamat.

Verum est in praeterito aliquando in Ecclesia ortas esse difficultates interrituales ex ignorantia rituum. Ne hodie doctrina schematis, quod nemo serie timet, verbum pulchrum et scriptum tantum maneat, prin-

cipia feliciter enunciata, in quantum possumus, in praxim deducamus. Videamus ergo, Patres venerabiles, ut vincula interritualia specialiter quoad scientiam aestimationemque rituum necnon relate ad practicam reciprocam conversationem, ubi necessarium vel opportunum est, fortiora in dies evadant.

Hanc ob causam proponere mihi liceat, ut in pag. 6 schematis, sub n. 4, lin. 6, post verba « disciplinam efficacius tuendam », addantur verba: « Hierarchae provideant etiam ut ascendentes ad ordines sacros bene instruantur de ritibus et praesertim de normis practicis in materiis interritualibus, immo et laici in instructione catechetica de ritibus, eorum momento et de libera communione secundum normas Ecclesiae universalis doceantur ».

Hac ex instructione clericorum et laicorum perdurans caritas, reciproca aestimatio rituum et Ecclesiarum ritualium sperandae sunt, ita ut etiam relationes cum fratribus seiunctis meliores in dies evadant. Dixi.

11

Exc.MUS P. D. FRANCISCUS AYOUB
Archiepiscopus Aleppensis Maronitarum

Venerabiles Patres,

Multa iam audistis de obligatione servandi proprium ritum, etiam pro acatholicis ad catholicam convenientibus: multa pro et multa contra. Illa non repetam. Conclusiones tantum traham ex conspectu documentorum circa praxim Ecclesiae in materia, quem conspectum scripto remittam et aliquas animadversiones addam circa exigentias quas oecumenismus imponit Ecclesiis unitis.

Saeculo elapso fuerunt de hac re contestationes, sicut fiunt in praesenti, non tamen ab omnibus orientalibus. Auditis contestationibus et re ex omni parte mature perpensa, Ecclesia secuta est aliquam praxim, quam clare demonstrant et decreta Sedis Apostolicae inde ab anno 1838 et decreta Synodorum Orientalium. In conspectu nostro citantur Synodi Syrorum, Armenorum et alia.

Ex praxi circa transitum ab uno ritu ad alterum, haec tria dilucide fluunt:

1. Catholicis impositum fuit aliquando recurrere ad Apostolicam Sedem, acatholicis vero nunquam.
2. Acatholicis interdictum fuit aliquando transire ad ritum latinum, ad ritum vero orientalem nunquam.

3. Motiva allata ad ritum latinum amplectandum aliquando reiecta fuerunt, motivum vero conscientiae nunquam.

Haec fuit praxis ante decretum *de Oecumenismo*. Utrum post hoc decretum mutanda sit, hoc nobis est investigandum.

Quidam putant, ne imputetur Ecclesiae catholicae quod in oecumenismo, *seu*¹ verbis, intendat latinizationem orientis, quod Ecclesia debet imponere acatholicis ad illam convenientibus, obligationem strictam servandi proprium ritum. Nobis videtur quod, ad quaestionem sic positam, distinguendum est inter casus singulares, seu individuales, et casus communitatum, seu Ecclesiarum. Recta sententia nobis videtur esse haec: sicut nulla communitas adstringenda est ad ritum mutandum, ita nulla persona adstringenda est ad ritum servandum. Rationes enim in utroque casu non sunt eadem. In casu communitatum, ratio oecumenica postulat ut non sit transitus coetuum, nec ad ritum diversum, nec etiam ad ipsam Ecclesiam catholicam, nisi cum tota Ecclesia *particulari*² conveniret. Motu oecumenico propulsae, Ecclesiae orientales unitae curabunt de colloquio instaurando cum Ecclesia sorore, et non amplius de personis vel de familiis, ut dicunt, « rapiendis ». In quantum laborant Ecclesiae unitae ad felicem exitum unionis, in tantum abstinere debent a « conversionibus » quas dicunt singularibus. Secus ipse oecumenismus fit « captiosus », utpote intendens, verbis « unionem Ecclesiae », et, revera, « conversionem » *particularem*.³ Laborent ergo Ecclesiae unitae in maturationem spiritualem propriae Ecclesiae et Ecclesiae sororis, et ne plus sollicitae sint de sorte individuorum.

Ceterum, communicatione in sacris quam latius admissa, iam non urget, sicut in praeterito, ratio se convertendi ad Ecclesiam catholicam. In casibus autem singularibus, qui tamen admitti debent, adest aliquod « imperativum conscientiae » quo quis, non obstante ratione oecumenica, impellitur ad Ecclesiam catholicam amplectendam. In hoc casu, ratio servandi ritum, quae pro communitate valet, iam non valet pro individuo. Ipse enim, nisi rationem haberet a ratione propriae Ecclesiae distinctam, ad catholicam non conveniret. De facto, occasione singulorum redituum, saepe saepius exurgunt contentiones, quae animos fratrum seiunctorum alienant a ritu et Ecclesia quae acatholicum in suo sinu admisit. Propter hanc rationem orthodoxi non multam aestimationem habent pro orientalibus unitis, et de unione praeferunt tractare cum catholicis diversi ritus, immo cum ipsis latinis, ut in ipsa hac sessione comperimus. Et propter eandem rationem, securius est, pro oecumenismo in futuro, ut non curet de casibus singularibus Ecclesia in qua *pandit*⁴ spes unionis.

Ratione ergo oecumenica, acatholicus, cum ad catholicam convenit,

non adstringendus est ad proprium ritum servandum, et certe, si ad servandum ritum non adstringitur, non ideo ad illum derelinquendum impellitur, ut quidam videntur intelligere. Unusquisque casus habet propriam rationem et propterea proprium exitum.

Auditis quae audistis, potestis, venerabiles Patres, putare quod quotidie per totum orientem multitudines acatholicorum ad catholicam Ecclesiam concurrunt, ex quo concursu fiunt contestationes et fit strepitus. Sciatis oportet de hac re non adesse quaestionem aut quaestum, nisi in Palaestina. Valde optamus, et quidem sincere, ut pax Christi in patria Christi regnet inter omnes christianos fratres, et per prius inter unitos. Sed ne inducatur Concilium Oecumenicum, ut solvatur particularis difficultas, ad ferendam legem generalem odiosam et non plene fundatam. Esset ex alia parte mirum quod, urgente reformatione orientalium Ecclesiarum, unum tantum mutetur in praeiudicium alicuius ritus, qui certe ab Ecclesia Christi bene meruit, etiam in Palaestina.

Propter has rationes, et alias similes ad alias quaestiones pertinentes, putamus totum schema profunde recognoscendum esse in plena libertate et rectitudine mentis. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ sub. ² particularis. ³ particularium.
⁴ pendet.

Animadversiones additae:

Schema *de Ecclesiis Orientalibus* praescribit, in n. 4, ipsis acatholicis, dum ad Ecclesiam catholicam conveniunt, ut « proprium ubique terrarum retineant ritum, salvo iure, in casibus particularibus, recurrendi ad Sedem Apostolicam ».

De hac praescriptione, liceat notare quod est et contra praxim Ecclesiae, et contra libertatem subiecti.

I. *Est contra praxim Ecclesiae.* Praxim Ecclesiae demonstrant decisiones Sedis Apostolicae Romanae et decreta Synodorum Ecclesiarum Orientalium:

a) Sedes Apostolica Romana, quae tuitioni rituum semper curavit, nunquam acatholicis orientalibus interdixit transitum ad alium ritum *orientalem*; si quando illis interdictum fuit amplecti ritum latinum — et quidem ut omnibus pateat Romanam Sedem non approbare istam quam dicunt « latinisationem » — attamen nunquam impositus fuit recursus ad Sedem Apostolicam. Ipse Leo XIII, in litteris encyclicis *Orientalium dignitas* transitum ad ritum latinum non vetit, « conditione velut necessaria interposita amplectendi latini ritus ».

Tandem in motu proprio *Crebrae allatae*, post multas tractationes et haesitationes et causa latinisationis maturae considerata, declaratum fuit in can. 11, quod « Acatolici... ritum quem maluerint amplecti possunt; optandum tamen est ut proprium ritum retineant ».

b) Synodi orientales non aliam praxim commendant; liceat, per modum exempli, citare Synodum Syrorum an. 1888, ubi dicitur: « Si quis ex haeresi aut schismate, ad Ecclesiam catholicam accedit, admitti potest sive in nostro sive in

alio ritu catholico, sicut vult, cuiusvis ritus sit »; et Synodum Armenorum an. 1911, ubi dicitur: « Si qua ex dissidentibus Armenis communitas, familia aut persona ad catholicam unitatem venerit... ad suum ritum adscribatur, dummodo conditionem velut necessariam suae conversionis non interposuerit amplectendi alterum ritum, quo in casu *salus animarum cuilibet iuri anteferenda erit* ».

Unde apparet praxim Ecclesiae fuisse, nonobstantibus contestationibus et simul consideratis quae ad bonum commune et quae ad ius personae pertinent, ut inter ritus orientales servetur *libertas*, et ut, in omni casu, anteponatur *salus animae*.

II. *Est contra libertatem subiecti*. Sacrosancta Synodus Vaticana II, de libertate religiosa curans, omni homini agnoscit ius profitendi religionem — « licet obiective erroneam » — in qua sincere credit; cur acatholico ad veram et completam fidem convenienti denegatur ius amplectendi huius fidei formam quae illi convenit?

Nonne securius et dignius provideretur et animarum saluti et personae humanae dignitati ianuam Ecclesiae quam latius aperiendo et plenam libertatem agnoscendo non tantum accedendi ad fidem ex infidelitate sed etiam ex separatione? ne plus videamur aestimare accidentalialia quam essentialia?

Nonne in limitatione libertatis esset aliquid scandalum pro convenientibus, qui viderent, antequam ingrediantur, plus esse divisiones intra Ecclesiam quam extra?

Haec Sacrosancta Synodus, quae de iisdem acatholicis agens in cap. III *de Oecumenismo*, sollemniter memoravit verba libri Actuum, quod scil. « Nihil ultra imponere oneris quam necessaria » (*de Oecumenismo* cap. III, 18), praescribendo strictam obligationem servandi ritum et recurrenti ad Sedem Apostolicam, nonne plus imponit oneris quam necessarium, et non certe quidem propter salutem animarum?

Ideo dignius esset huic venerandae Synodo ut proprium ritum servare commendet, non autem imponat.

Denique, venerabiles Patres, liceat alicui episcopo maronitae, unum verbum addere, per modum conclusionis, de proprio ritu:

Dispositio schematis extra motum oecumenicum ponit ritum maronitarum, qui nunquam acatholicos habuerunt in suo ritu: illis tamen iam ante constitutionem communitatum unitarum, Papa Pius IV, anno 1562, commisit ut in sinu Ecclesiae admitterent omnes « cuiusvis nationis » seu ritus, qui ad Ecclesiam catholicam reverterentur, quo officio, teste historia, functa est Maronitarum hierarchia, non ad propriam communitatem augendam, sed ad bonum Ecclesiae procurandum, et zelo missionariorum latinorum et catholicorum maronitarum, ortae sunt communitates unitae. Faxit Deus ut bonum Ecclesiae quam rectius intendamus.

12

EXC.MUS P. D. PETRUS SFAIR

*Archiepiscopus tit. Nisibenus Maronitarum**Venerabiles Patres conciliares,*

*Quaedam quaestio particularis de patriarchis.*¹ Tres sunt magni patriarchatus orientales de quibus in Concilio Nicaeno sermo fuit, nempe Constantinopolitanus, Alexandrinus et Antiochenus. Evidenter hic non loquor nisi de Antiocheno, et quidem non de eius primordiis, quando patriarcha Antiochenus non poterat facile communicare, *fere impossibilis erat communicatio*² cum Roma, sed de hodierno statu. Oh! quam mutatae hodie conditiones et adiuncta! Nunc tres patriarchae catholici habentur qui titulum Antiochiae gerunt, et adsunt etiam patriarchae Antiocheni non catholici. Et fideles, *ubi sunt*³? Tot sunt *fideles*⁴ quot relinquit Islamismus. Numerus patriarchatum non significat, *proh dolor!*⁵ quod numerus fidelium est conspicuus.

A. 1634, patriarcha Antiochenus Maronitarum enixe rogat Paulum V ut amplius non nominet patriarcham Antiochenum titularem in occidente, quia ipse, i. e. patriarcha Maronitarum et omnes subditi eius nati sunt et vivunt in patriarchatu antiocheno, et soli sunt catholici in toto illo territorio patriarchali. *Tunc res hoc modo se habebat.*⁶ Cur ergo Patriarcha titularis? Et *adiiciebat*⁷: « Quid diceretur si ego nominarem hic archiepiscopum titularem Mediolanensem vel Toletanum? ». Haec petitio, facta Paulo V, exaudita fuit tempore Pauli VI, post tercentos et triginta annos... Quia Roma aeterna! Etiam in causis et recursibus... *Recordemur*⁸!

Tunc Sacra Congregatio de Propaganda Fide, inter cetera, hoc modo deliberavit: « Post eventuales conversiones ad catholicismum, si Patriarchatus quidem abolendus erit, ut Antiochiae Patriarcha unus maneat, certe non erit Patriarchatus Maronitarum *qui abolebitur, propter insignia merita quae iam acquisivit*⁹ » (*Scritture originali riferite*, vol. 291, folia 10 et 11).

Nunc ad substantiam. *Et ero brevis: substantia brevis, ut praeambulum*¹⁰: A. 1929, patriarcha Maronitarum, vocatus ut ad ius canonicum orientale condendum participaret, respondit cum toto suo episcopatu *negative*, quia habent constitutionem propriam seu Synodum provinciam libanensem, a viris in iure peritissimis stabilitam, et quae unica *synodus*¹¹ inter magnas synodos orientales in forma speciali approbata fuit a Benedicto XIV, qui inter iurisperitos eminent et praecellit.

Et adhuc addebant *patriarcha et episcopi Maronitarum*¹²: « si aliquid deest in nostra constitutione, recurrimus ad ius *nostrum*¹³ suppletorium, quod est Codex Iuris Canonici *Ecclesiae Latinae, ut ius suppletorium*.¹⁴ Et sic in iure canonico orientali partem non habebimus. Non indigemus alio iure; *non indigemus hac participatione* ». ¹⁵

At die 20 iulii eiusdem a. 1929, Sancta Apostolica Sedes patriarchae et episcopatu Maronitarum respondit: « Vos vultis conservare in vigore Synodum libanensem, et haec Sacra Congregatio nullam obiectionem contra hoc habet... Pro certo habeatis quod nullum praepudium...¹⁶ afferetur Synodo libanensi ». Tunc Maronitae in tuto esse putarunt privilegia patriarchae *eorum*¹⁷ in Synodo libanensi sancita, et propterea ad ius canonicum orientale condendum participarunt. Sed statuta Synodi libanensis aboleta sunt in novo iure canonico orientali; et hoc perturbationem causavit, quia privilegium praecipuum, quod non amplius viget, est quod patriarcha in Synodo episcopali suo, episcopos eligebat et consecrabat et dioecesibus providebat, antequam Sanctam Sedem de hac re certiore faceret. Patriarchatus Maronitarum erat quodammodo in mundo ecclesiastico ut Respublica Sancti Marini in mundo civili. Si privilegia huiusmodi tolluntur, hoc neminem fugit. Propterea dixi de perturbatione *habita, etiam inter populum, inter vulgum*.¹⁸

Patriarchae Maronitarum, inde ab origine patriarchatus, a saec. VIII, his privilegiis fructi sunt et semper exercuerunt, ad unitatem fidei suae Nationis praeservandam...¹⁹, quatenus etiam in rebus civilibus ad eos recursum faciebant. Partem quoque habuerunt in reditu acatholicorum ad catholicam Ecclesiam.

Proinde quaeritur: cur Benedictus XVI sollemniter ea privilegia in forma speciali approbavit? Cur Sacra Congregatio Orientalis, a. 1929, ea in tuto posuit, et Maronitas de eorum perenni conservatione certiores fecit? Non possumus credere eos egisse sine gravibus rationibus. Quanam sunt? Difficile non est eas divinare. Et si abolenda sunt privilegia, modus in abolitione secutus potestne approbari? Potestne abolitio in his adiunctis conservari pro semper? « Invita in hoc versatur mea oratio » (dico cum Cicerone). Sed haec mihi exponenda visa sunt quia, ut membrum primae commissionis iuris canonici orientalis, eorum fui testis ocularis et auricularis, et, ut dicit Virgilius: quaeque ipse, in persona vidi et quorum pars magna fui. *Haec exposui submissee et peto veniam quia locutus sum, forsitan de re non tam grata, sed necessaria mihi visa est*.²⁰

*Et nunc*²¹ uno verbo, una phrasi concludo: Sancta Apostolica Sedes fidem dedit Maronitis et est verbo suo adstricta. Maronitae, qui in

amore erga Sanctam Sedem nulli sunt secundi, *ut patet ex historia eorum*,²² confidunt et exspectant fidei datae exonerationem. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ deest. ² deest. ³ deest. ⁴ deest.
⁵ deest. ⁶ deest. ⁷ addebat. ⁸ deest. ⁹ deest. ¹⁰ brevis-
sime. ¹¹ deest. ¹² deest. ¹³ deest. ¹⁴ deest. ¹⁵ deest.
¹⁶ vel damnum. ¹⁷ deest. ¹⁸ deest. ¹⁹ et disciplinae conservandam.
²⁰ deest. ²¹ deest. ²² deest.

Secretarius generalis: En, venerabiles Patres, exitus suffragationum:

II - Praesentes votantes	2.132
Dixerunt <i>placet</i>	2.121
<i>non placet</i>	8
Suffragia nulla	3
III - Praesentes votantes	2.121
Dixerunt <i>placet</i>	2.104
<i>non placet</i>	8
<i>placet iuxta modum</i>	9
et nullum suffragium nullum, sed sunt nulla <i>placet iuxta modum.</i>	
IV - Votum dederunt Patres	2.077
Dixerunt <i>placet</i>	2.067
<i>non placet</i>	8
<i>placet iuxta modum</i>	1
Suffragium nullum	1

Ergo congregatio generalis omnes tres textus approbavit.

Patres venerabiles, rogamus vos ut hora duodecima cum viginti quinque momentis omnes stetis vestris locis. Gratias.

13

EXC.MUS P. D. CESLAUS SIPOVIČ

*Episcopus tit. Mariammitanus**Venerabiles Patres Concilii,*

Cum Providentia honorem mihi apud quasi ultimos oratores hac in sessione loqui reservaverit, liceat mihi imprimis humiliter mentem meam manifestare de illis, quae in hac aula dicta audivimus, scil. nullo modo his in circumstantiis laborum Concilii nostri conveniret, ut — si casus ferat — novum schema apparandum secretariatus pro Unione exclusive tradatur.

*Nunc, quoad schema propositum.*¹ Schema decreti propositi *de Ecclesiis orientalibus* varias ob rationes mihi placet.

Imprimis placet mihi valde illud, quod Ecclesiae orientales non apparent ex schemate qua institutiones staticae immutabiles, ad quod ob suam traditionibus fidelitatem proclives sunt, sed ut vitae plenae temporibus ac necessitatibus dierum nostrorum ut respondeant in voto Concilii nostri est (cf. n. 2).

Deinde laude dignum est illud in schemate clare expressum vinculum unionis omnium Ecclesiarum particularium, nempe « pastorale gubernium Romani Pontificis, qui Beato Petro in primatu super universam Ecclesiam divinitus succedit » (verba ex schemate, n. 3).

Hoc « pastorale gubernium temporibus recentioribus laudabiliter ac fructuosissime per Sacram Congregationem « Pro Ecclesia Orientali » exercebatur, cui liceat mihi hic animi gratitudinem pandere.

Iuvat hic in memoriam revocare verba illa *celeberrima*² Benedicti XV ex eius Motu Proprio anni 1917, quo haec Sacra Congregatio pro negotiis Ecclesiarum orientalium exclusive instituebatur: « E ceteris autem libet confidere iam non fore qui latinos in suspicionem orientalibus adducant, cum vel ex hac re sit manifestum, in Ecclesia Iesu Christi, ut quae non latina sit, non graeca, non slavonica, sed catholica, nullum inter eius filios intercedere discrimen, eosque, sive latinos, sive graecos, sive slavos, sive aliarum nationum, omnes apud hanc Apostolicam Sedem eundem locum obtinere »...³

Quid pulchrius dici possit, quod dictum est nomine Ecclesiae Romanae, quae est Mater omnium Ecclesiarum?

*Nunc quoad particularia attinet schematis oculis nostris vertendum esset*⁴ — salvo iudicio meliore — mihi notare liceat:

1. *Quoad prooemium.* Revera in prooemio, in sententia initiali, Ec-

clesiae orientales ab Ecclesia catholica separari videntur. Ut omne dubium tollatur, hanc sententiam initialem modo sequenti exprimere propono: « Orientalium Ecclesiarum instituta, ritus, traditiones ecclesiasticas atque vitae christianae disciplinas *haec Sacrosancta Synodus* magni facit ».

In lin. autem 5 eiusdem prooemii velim proponere, ut verbum « partem » omittatur ac tota sententia, linn. 3-6 praecclusa, in hunc modum redigatur: « In eis enim, utpote veneranda antiquitate praeclaris, elucet ea quae a Patribus est et ab apostolis traditio, quae divinitus traditum atque indivisum Ecclesiae universae patrimonium constituit ».

*Aliqua alia praetermitto et secretariatui trado. Nunc attentionem vestram, venerabiles Patres, velim ad ultimum punctum vertere, nempe*⁵:

4. *De apostolatu apud orientales disiunctos ab Ecclesiis orientalibus catholicis exercendo.* Regulae generales apostolatus temporibus hodiernis adaptati in schemate *de Oecumenismo* in cap. II et III...⁶ habentur...⁷

Non est timenda repetitio *in nostro schemate ubi etiam succincte de hoc dicitur*,⁸ nam per apostolatum efficacem solummodo unio christianorum in unica Christi Ecclesia attingi possit, haec tamen est finis omnium schematum ac nostrorum laborum.

Liceat mihi propterea aliquantulum insistere in activitate apostolica promovenda apud orientales, quae sua indole specifica ab aliis categoriis apostolatus in Ecclesia distinguitur atque ut ab Ecclesiis orientalibus in unione cum Sede Romana dirigatur, in voto nobis est.

Apostolatus de quo sermo tribus modis exerceri potest: *a)* oratione, *b)* studiis, *c)* per Associationes.

Ad orationem quod attinet.⁹ Vix aliquid de ea dicendum sit, nam omnibus necessitas eius pro apostolatu unionistico in comperto est, *et de hoc etiam mentio in schemate habetur.*

*Attamen velim ut*¹⁰ inter media ad unionem restauranda etiam intercessionem Matris Dei Theotocos ponere velimus, de quo tamen haec ultima editio nobis propositi schematis omnino silet.

Secundo: quoad studia.¹¹ In via ardua ad unionem haud paucae sunt quaestiones, quae nos dividunt cum fratribus seiunctis orientalibus, vel quae nobis communia iam sunt. Haec omnia in luce vera poni possint solummodo per studia Theologiae Orientalium, Patrologiae, Rituum, Iuris Canonici et sic porro. His ultimis temporibus multum factum est opere Romanorum Pontificum ad studia orientalia promovenda praesertim per erectionem Pontificii Instituti Orientalium Studiorum hac in Urbe.

*De studiis, velim ut explicite sit mentio in nostro schemate.*¹²

*Tertio et ultimo: quoad Associationes.*¹³ Inter Associationes quae ab annis apostolatum unionisticum *fructuosum*¹⁴ promovent ac non raro oecumenismum practicum exercent, sit mihi venia nominare saltem aliquas, e. g.¹⁵: Piam Associationem S. Nicolai Barensis in Italia, ...¹⁶ Associationem « Unitas », Associationem Sanctorum Cyrilli et Methodii, quae originem ducit ab anno 1851, Catholicam Unionem in regionibus linguae germanicae, Societatem S. Ioannis Chrysostomi (Society of St. John Chrysostom) in Magna Britannia; *et multae aliae; in America*¹⁷: Catholic Near East Welfare Association...

Nec oblivisci potest apostolatus orationis ac per editionem librorum, ephemeridum, qui a Patribus Benedictinis, a Congregatione B. Mariae Assumptae aliisque magno cum sacrificio promovetur.

*Cur, propterea, in nostro schemate nec unum verbum de isto apostolatu*¹⁸?

His dictis, humiliter velim rogare, ut in nostro schemate ad ea omnia, quae sub n. 24, pag. 9, habentur, adhuc addatur mentio explicita de Maria Matre Dei, de studiis orientalibus provehendis ac de apostolatu per Associationes exercito.

In fine, liceat mihi verbum dicere de momento Ecclesiarum orientalium catholicarum pro apostolatu unionistico.

Ecclesiae istae persecutionibus funestis ad numerum parvum reductae, ab aliquibus de *unionismo*¹⁹ seu alicuius generis proselytismo accusantur, immo ab aliquibus catholicis, qui vias novas quaerentes omnia praeterita quasi spreverunt.

Hodie nos omnes impulsu Spiritus Sancti ducti meliora quaerimus ac nos catholici orientales credimus partem nostram in unione christianorum recuperanda summi momenti esse...²⁰ Gratias. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ deest. ² memorabilia. ³ (A.A.S., 9 [1917], p. 530). ⁴ Ad particularia schematis oculos nostros vertendo haec. ⁵ 2. in pag. 10 sub n. 26, linn. 10-11, ubi sermo est de communicatione in sacris, velim proponere ut omittantur verba « singularum personarum » ac ut remaneant solummodo « adiuncta ». Ratio est haec, quod in materia communicationis in sacris circumstantias aliquando totius dioecesis vel nationis considerare oporteat et non solummodo singularum personarum, uti stat in schemate. 3. In pag. 10, lin. 21. Propono ut omittantur verba « Positis memoratis principiis » et ut textus modo sequenti redigatur: « Orientalibus, qui etsi ab Ecclesia catholica seiuncti, tamen in fide inveniuntur et in sua confessione sacramenta valida retineant, si sponte petant et rite sint dispositi, eis sacramenta Paenitentiae, Eucharistiae et Unctionis Infirmorum conferri possunt ». In isto a me proposito textu omittuntur verba « positis memoratis principiis » uti, saltem meo humili iudicio, non complete ma-

teriam explicantia, nimis apodictica quoad principia communionis in sacris, ergo non necessaria. Adiungitur tamen expressio nova, quae in schemate priore etiam habebatur, quaeque ut retineatur desiderabile est, scil. « in sua confessione sacramenta valida retineant ». Hisce verbis adiunctis validitatem sacramentorum apud fratres orientales seiunctos asserimus atque unam bonam rationem addimus, cur nempe aliquando communicatio in sacris permitti possit. ⁶ n. 18. ⁷ De apostolatu etiam sermo est in schemate *de Ecclesiis orientalibus* in pag. 9 sub n. 24, etsi valde succincte. ⁸ immo desideratur valde. ⁹ Ad a) Quod orationem spectat. ¹⁰ Pius XI, magnus ille apostolus unionis, a. 1923 in Encyclica *Ecclesiam Dei* haec asserbat: « Quoniam vero haec populorum omnium in oecumenica unitate consensus ut opus imprimis Dei, divinis est auxiliis praesidiisque comparanda, piis sedulo insistamus precibus, exempla et documenta sequentes Sancti ipsius Iosaphat, qui orationis potissimum fretus pro unitate adlaborabat » (*A.A.S.*, 15 [1923], p. 581). ¹¹ Ad b) Studia. ¹² deest. ¹³ Ad c) Associationes. ¹⁴ deest. ¹⁵ scil. ¹⁶ Associationem catholicam italicam pro oriente christiano. ¹⁷ Societatem meritissimam in Statibus Confoederatis Americae. ¹⁸ deest. ¹⁹ uniatismo. ²⁰ Honore mihi duco in memoriam revocare metropolitam Andream Šeptycki eiusque sanctum fratrem, exarcham Leonidem Fedorov, exarcham Niemancevič, archimandritas Abrantovič et Cikoto, qui in vita ac per suum martyrium exempla apostolatus veri praebuere. Omnes isti perillustres viri ad Ecclesiam sic dictam unitam pertinere.

14

EXC.MUS P. D. RAPHAËL BIDAVID

*Episcopus Amadiensis**Venerabiles Patres conciliares,*

Nomine loquor conferentiae patriarchatus Babylonensis Chaldaeorum. Schema nostro examini subiectum, omni ex parte valde placet. Maxima enim consideratione et summo honore Ecclesias orientales prosequitur, sollicitudine vere pastorali et spiritu oecumenico movetur, ad viam pro dialogo et unione cum fratribus seiunctis parandam, et ut eaedem Ecclesiae orientales in dies magis floeant et crescant.

Quaedam circa caput « de patriarchis orientalibus » liceat mihi proferre, ut melius mentem episcopatus Chaldaeorum patefiat vobis, venerabiles Patres.

Ad patriarchas quod attinet, schema nostrum, eorum institutionem, iurisdictionem et dignitatem, clare et concise exponit, prout « veritas, iustitia et rectus oecumenismus » id exigunt ...¹, vitando inutiles et steriles disputationes de odiosa quaestione circa enumerationem Sedium Patriarchalium earumque gradum honorificum.

Scimus enim, patriarchatus orientales, omnes, non divinae nec apo-

stolicae sed tantummodo ecclesiasticae institutionis esse, et non nisi saec. IV ineunte, ut tales agniti fuerunt in Imperio Romano, pluries ob politicas rationes etiam, inde a Concilio Nicaeno et sequentibus. Eodem fere tempore instituti sunt extra Imperium Romanum alii duo patriarchatus ...². Hi sunt *patriarchatus*³ Ecclesiae orientis in Imperio Persico et *patriarchatus*⁴ Armeniae, qui cum iam inde ab initio haeresi duophysistica et monophysistica affecti fuissent, *et ita autonomos sese reddiderunt*,⁵ nulla mentio facta est eorum in Conciliis Oecumenicis usque ad aetatem mediam.

En quare a quibusdam, immerito introducta est illa distinctio inter patriarchatus maiores et minores aut etiam apostolicos et non-apostolicos.

At neminem fugit has distinctiones nullo fulciri historico fundamento. Multas enim alias ecclesias apostolos fundasse constat, quae tamen titulum patriarchalem nunquam sibi vindicaverunt.

Itaque valde placet id quod sub par. 7 legitur: « Ab antiquissimis temporibus in Ecclesiis orientalibus viget institutio patriarchalis, iam a primis Synodis Oecumenicis agnita », et in par. 8: « Patriarchae Ecclesiarum orientalium, licet alii aliis *tempore* posteriores sint, omnes tamen *aequales* sunt ratione dignitatis patriarchalis, salva inter eos *praecedentia honoris* legitime statuta ».

Liceat insuper notare Sedem Apostolicam Romanam, etsi patriarchalem, nullo modo aliis sedibus patriarchalibus aequiparari posse.

Nego paritatem, propter multas bene fundatas rationes dogmaticas et historicas, quae cum omnibus notae sint, non est cur iterum atque iterum illas repetamus. Inde omnino necessarium erat illud incisum in par. 7: « salvo primatu Romani Pontificis ».

Deinde, si res bene et sereno animo perpendamus, clare nobis innotescit quod sedes patriarchales catholicae hodiernae, non iisdem polere characteribus ac primaevae sedes, quae non nisi unum titularem habebant, qui et residentiam in ipsa sede retinebat. Quandonam sedes una, tres vel etiam plures patriarchas habuit, quorum nemo in ipsa sede residet! Vel quis primorum patriarcharum, plures sedes patriarchales sibi appropriavit? Nequidem ipsi Apostoli hoc fecerunt! Nonne tempus est, venerabiles Patres, ut totum hoc institutum patriarchale reformationi subiciatur secundum temporum et locorum exigentias, ut patriarcha revera sit « pater et caput » sui patriarchatus!

Praeterea, nullus ex patriarchatibus catholicis hodiernis, si unum, Syrorum Maronitarum qui semper catholicus exstitit, excipiamus, institutionem conciliarem sibi vindicare potest. Omnes, ex haeresi et schisma conversi, instituti et confirmati fuerunt a Summis Pontificibus. Et pri-

mus inter hos patriarchatus fuit Chaldaeus anno 1553 a Sede Apostolica erectus. Et inde a saec. XVII aliae accesserunt communitates orientales ad unitatem Ecclesiae, quibus a Romanis Pontificibus patriarchatus instituti sunt, et quorum ultimus in ordine temporis fuit ille Alexandrinus Coptorum a. 1895 a Leone XIII denuo erectus.

Tandem, par. 11 spiritui Concilii nostri bene consonare videtur: etenim Ecclesia, cum sit Corpus Christi *vivum*, et non, ut ita dicam, « mummificatum » et inanimatum, omnino illam suae vitae rationem variis temporum locorumque necessitatibus aptare oportet. Sic vita Ecclesiae omnibus splendescit, non tantum novos filios gignendo sed et bono spirituali melius providendo, novas sedes erigendo.

Et si Papa Ioannes XXIII, sanctae memoriae, numerum em. morum cardinalium Sanctae Romanae Ecclesiae, bono universali Ecclesiae, opportunum augere censuit, cur numerus patriarchatum, ita suadente bono communitatum, augeri nequit?

Itaque schema hoc plene approbandum ducimus et laude dignum dicimus. Dixi.

In textu scripto tradito: ¹ (cf. Notae p. 26, Resp. 68 schematis). ² qui et Catholicatus seu Catholicosatus nuncupantur. ³ catholicosatus. ⁴ catholicosatus. ⁵ deest.

Moderator: Venerabiles Patres, moderatores vobis quaestionem ponunt, nempe: An placeat Patribus ut finis imponatur disceptationi supra schema *de Ecclesiis orientalibus*?

Patres, quibus placet ut finis disceptationi imponatur, velint surgere! [*Fere omnes Patres surgunt*].

Secretarius generalis: Ergo crastina habebitur suffragatio praeliminaris circa hoc schema. Praeliminaris, dico: An placet transire ad suffragationem singulorum punctorum. Gratias.

Moderator: Proxima congregatio generalis erit crastina, hora nona.

Em. mus P. D. EUGENIUS card. TISSERANT: Reponatur Sacrosanctum Evangelium.